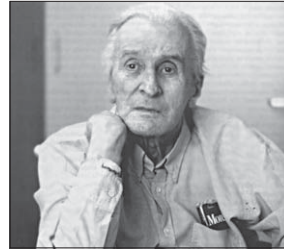

Ня ўсё ў жыцці апошні раз!

Падпіска на чацьвёрты квартал падоўжана шчэ раз, да 24 верасня. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў на месяц. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» ў Менску таннейшая: 3340 рублёў на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Дык падпісайся!

«Галоўную скрыпку іграў Адамовіч»

Валер Булгаік пра Антона Адамовіча.

старонка 18

ПАЛІТЫКА

Ліст Фядуты Кангрэсу дэмакратычных сілаў

Альбо перамагайце, альбо саступіце месца новаму палітычнаму пакаленьню. Лідэры «дзясяткі» мусяць пайсьці ў адстаўку ў выпадку паразы адзінага кандыдата. Старонка 2.

З УСІХ СТАРОН

Нямеччына:

перамога гномаў

З пабудовай газароводу па дне Балтыкі Расея ды Нямеччыну звязуць сапраўдныя ланцугі сяброўства. Адбудзецца гэта і пры «святлафоры», і пры «Ямайцы», і пры «вялікай кааліцыі». Старонка 11.

РЭПАРТАЖ

Страшна далёкія яны ад народу

«Расея прагніла. Пуцін зая...аў» — пад такім лёзунгам расейская апазыцыя правяла 17 верасня акцыю «Антыкапіталізм-2005». І скандавала: «Лукашэнка замест Пуціна!» З Масквы — Лёлік Ушкін. Старонка 11.

ПРАЕКТЫ

Радзіма.org

Ідэя сайту належаць Віктару Каліноўскаму й Канстанціну Шастоўскаму. Віктар — гісторык, але працуе ў страхавой сфэры. Архітэктар Канстанцін — галоўным мастаком у выдавецтве. Дзякуючы спэцыфіцы сваёй працы Віктар аб'ездзіў усю Смаленшчыну й Браншчыну. Старонка 16.

ЛІСТЫ ЗЬ ЛЕСУ

Севярынец пра гарбату

У кожным нумары «НН» — ліст Паўла Севярынца з паўночнай ссылі. Сёньня: «Тэст на «гарбату» Малое Сігна не прайшло». Старонка 6.

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Сэзон аўкцыёнаў

16 верасня адбыўся перадпродажны паказ калекцый жывапісу й срэбра. Аўкцыён «Парагіз» мае прайсьці 25 верасня. Піша Сяргей Харэўскі. Старонка 23.

Чарнобыль, які мы прыдумалі?

Справаздача ААН і МАГАТЭ «Спадчына Чарнобылю: мэдыцынскія, экалягічныя і сацыяльна-эканамічныя вынікі» абвешчае пачатак новага дня для мірнага атому. «Вынікі Чарнобылю хутчэй псыхалёгічныя, чым фізіялёгічныя». Тэма нумару — старонка 4.

АНДРЭЙ ПЯКЕНЦ

Шалёны рост цэнаў на кватэры

Сярэдняя цана квадратнага мэтра аднапакаёвак у сталіцы ўзяла сымбалічную планку тысячы даляраў.

На мінулым тыдні яна дасягнула 1017 даляраў за кв. м. Экспэр-

ты газэты «Недвжимость Беларуси» зазначаюць, што павольны

рост цэнаў прадоўжыцца да канца году. Прычына — попыт перавышае прапанову на першасным рынку, нягледзячы на тое, што будаўніцтва жылля ў Менску ідзе шпаркімі тэмпамі — сёлета мусіць быць уведзена мільён квадратных мэтраў. Рас-туць цэны і на другасным рынку.

Сярэдні кошт аднапакаёвай кватэры ў Менску — \$35 тыс. Падобныя цэны — у Празе й Заграбе, дзе сярэдні заробак вышэйшы ў разы. Сярэдні кошт двухпакаёвай кватэры ў сталіцы складае \$46,6 тыс., трохпакаёвай — \$62,5 тыс.

Зьміцер Дрыгайла

Адкрыты ліст Аляксандра Фядуты Кангрэсу дэмакратычных сілаў

Альбо перамагайце, альбо саступіце месца новаму палітычнаму пакаленьню. Лідэры «дзясяткі» мусяць пайсьці ў адстаўку ў выпадку паражэньня адзінага кандыдата. Такую рэзалюцыю прапануе на разгляд Кангрэсу дэмакратычных сілаў Аляксандар Фядута.

Настаў час палітычнай адказнасьці

Дагэтуль палітычныя сцэнары ў Беларусі пісаліся ананімнымі «групамі таварышаў» і рэалізаваліся ва ўмовах, калі кожны меў права сказаць усім: «Мы б выйгралі, ды вы нам перашкодзілі!». Ніводная група «сцэнарыстаў» не ўзгадніла сваіх дзеяньняў зь дзеяньнямі іншых.

У 2006 г. такой магчымасьці перакласці адказнасьць на плечы іншых ня будзе. Кангрэс дэмакратычных сілаў будзе праходзіць згодна са сцэнарам, распрацаваным «дзясяткай», і гэта варта толькі вітаць. Бо ананімны сцэнар мае на ўвазе

калектыўную безадказнасьць. Лідэры асноўных палітычных сілаў дэмакратычнай супольнасьці навучыліся пераадоляваць ідэялігічныя супярэчнасьці. Але ўменьне дамаўляцца — не адзіная якасьць, якой варта валодаць палітыкам.

Я невяпадкова кажу пра аўтарскі характар распрацаванага сцэнару. Імёны членаў кіроўнага органу «дзясяткі» вядомы ўсім нам. Таму ў кожнага, хто лічыць сябе дэмакратам і будзе гатовы галасаваць за вылучанага згодна з распрацаваным і зацьверджаным гэтымі людзьмі сцэнарам застаецца права чакаць, што гэтыя вядомыя ўсім людзі заявяць сумленна: «Мы распрацавалі менавіта такі сцэнар і прапануем яго дэмакратычнай супольнасьці таму, што верым у перамогу. Мы ня будзем абумоўліваць яго рэалізацыю спэсылкамі на рознага кшталту перашкоды, бо ўлічылі іх. Мы гатовы ісьці да канца і ў выпадку паразы гатовыя ўзяць на сябе палітычную адказнасьць за гэтую паразу, абвясціўшы аб сваёй адстаўцы з усіх статусных пасадаў у партыях, рухах і грамадзкіх арганізацыях, якія мы ўзначальваем. Мы будзем гатовы аддаць свае веды, свой вопыт, свае палітычныя сувязі

новаму пакаленьню беларускіх дэмакратаў, якое прыйдзе нам на зьмену».

Так рабілі нават такія вялікія палітыкі, як Гэльмут Коль і Лех Валэнса. Зь імі заставаўся павага аднапартыйцаў. А на зьмену ім прыйшлі новыя людзі, якія не пасьпелі наліпнуць на зубы выбарнікаў.

Я заклікаю арганізатараў Кангрэсу дэмакратычных сілаў быць сумленнымі і прынцыповымі да канца. Узяўшы на сябе палітычную адказнасьць за распрацоўку сцэнару выбараў-2006, яны павінны абвясціць пра сваю гатоўнасьць пайсьці ў адстаўку ў выпадку, калі гэты сцэнар не прывядзе да перамогі. Яны атрымаюць усе лаўры ў выпадку перамогі адзінага апазыцыйнага кандыдата — і стрымаюць дадзенае слова ў выпадку яго паражэньня. Бо толькі гэта будзе азначаць, што яны вераць у рэальнасьць прапанаванага імі сцэнару і гатовы ахвяраваць сваёй асабістай палітычнай кар'ерай дзеля яго рэалізацыі. Лідэры палітычных партый Беларусі павінны альбо перамагчы, альбо саступіць месца новаму пакаленьню.

Выказваючы сваю ўдзячнасьць арганізатарам Кангрэсу за запрашэньне ўдзельнічаць у яго рабоце, я, на жаль, не змагу

скарыстаць гэтую магчымасьць. Таму прашу разглядаць мой ліст як тэкст выступу па парадку вядзеньня Кангрэсу і заклікаю дэлегатаў, што падзяляюць яго асноўныя палажэньні, паставіць на галасаваньне наступную рэзалюцыю.

«1. Кангрэс дэмакратычных сілаў заклікае ўсе палітычныя партыі, грамадзкія арганізацыі і ініцыятывы, прадстаўнікі якіх былі ўпаўнаважаны прымаць удзел у правядзеньні Кангрэсу, аказваць усялякую падтрымку штабу вылучанага Кангрэсам адзінага кандыдата дэмакратычных сілаў, разглядаючы гэта як свой грамадзянскі абавязак, незалежна ад партыйнасьці кандыдата.

2. Кангрэс дэмакратычных сілаў лічыць кіраўнікоў арганізацыяў і партый, якія ўваходзяць у склад пастаянна дзейнай нарады дэмакратычных сілаў («дзясятка»), асабіста адказнымі за рэалізацыю рашэньняў Кангрэсу і заклікае іх пайсьці ў адстаўку з усіх грамадзкіх пасадаў у выпадку правалу прапанаванага і ажыццёўленага імі сцэнару і паражэньня вылучанага Кангрэсам кандыдата.»

Прашу паставіць на галасаваньне рэзалюцыю цалкам.

3 павагай, Аляксандар Фядута

Сьпіс Клімковіча

Старастаў навучальных групаў усіх факультэтаў БДУ абавязалі падаць у дэканаты сьпісы студэнтаў-палякаў і літоўцаў.

Распараджэньня рэктарату БДУ наконт гэтага не было. Сьпісы складаюць на падставе пісьма з аддзелу кадраў з адпаведнай просьбай.

Начальнік упраўленьня кадраў БДУ Алег Клімковіч адказаў нам эмацыйна: «Хто мне даў указаньне? Ніхто ня даў. Гэта я сам прыдумаў. Я начальнік упраўленьня кадраў, разумееце? Я павінен аналізаваць, хто ў мяне вучыцца, хто працуе і гэтак далей. Не шукайце ў гэтым палітычнага падтэксту».

Натуральна, нічога кепскага ў тым, каб аналізаваць склад студэнтаў па самых розных параметрах, няма. Але адна справа весыць ўлік замежных студэнтаў, каб потым з гонарам распавесці пра колькасьць краінаў, якія прадстаўлены ў БДУ, і зусім іншая — складаць сьпісы беларускіх грамадзянаў паводле іх нацыянальнасьці. І чаму менавіта палякаў і літоўцаў? Які асаблівы падыход з боку кіраўніцтва ўнівэрсытэту можа быць да студэнтаў літоўскай ды польскай нацыянальнасьці?

Акцыя кадравікоў БДУ будзіць трывожу, бо нагадвае пра савецкія часы. Тады вёўся ўлік грамадзян «нядобрадзейных» нацыянальнасьцяў. Нешта падобнае рабілі і нацысты.

Сплянаваная акцыя ўліку грамадзянаў Беларусі асобных нацыянальнасьцяў будзе мець катастрафічны псыхалогічны і маральны наступствы. Яна перакрэсьлівае канстытуцыйны прынцып роўнасьці грамадзянаў незалежна ад паходжаньня. Яна прымусяць беларускіх палякаў і літоўцаў хаваць сваё паходжаньне. Так пачыналіся найгоршыя старонкі гісторыі XX ст.

Алесь Кудрыцкі

Неўрадлівы год: бульбы накопваюць на чвэрць менш, чым летась. Сярэдні ўраджай складае 155 ц з гектара.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА АПАЗЫЦЫІ

Д'ябал у дэталі

Па расьліцы АГП атрымаў водгук Анатоля Лябедзькі на вынікі нямецкіх выбараў «Перамога хрысьціянскіх дэмакратаў у Нямеччыне — галаўны боль для беларускага рэжыму». Кіраўнік АГП піша: «У дэмакратычнай краіне вынік выбараў вызначае выбарчык, а не якая-небудзь Ярмошына з кампаніяй. У гэтым галоўнае адрозьненьне парлямэнцкіх выбараў у Нямеччыне ад таго, што мы назіраем у Беларусі падчас усіх «галасаваньняў» з 1996 году». Усё так, але адлік несвабодных галасаваньняў, блз роўнага доступу да выбарца, тэрэба весыць не з 1996 г., а з 1995 г. — першага незаконнага рэфэрэндуму і першых фальшаваных выбараў. Пасьля ўзварваньня грамілаў у парлямэнт ён перастаў быць парлямэнтам. А з праглынутай грамадзтвам забароны Лукашэнкі прапускаць у Вярхоўны савет кандыдатаў ад БНФ пачалося беззаконьне. Закон немагчыма «трохі парушаць», так і гісторыю няможна «паматаць выбарана».

Уладзіслаў Шабановіч, Менск

Іншыя лісты з пошты Рэдакцыі на старонках 14—15.

Новы «Беларускі гістарычны агляд»

Выйшаў 11-ты том (сшытак 20—21) «Беларускага гістарычнага агляду» (400 старонак). Нумар пазначаны сьнежнем 2004 г. У нумар увайшлі артыкулы Геннадзя Сагановіча (пра ўдзел русінаў у Грунвальдзкай бітве), Валянціна Калініна (пра Яна Марыю Бэрнардоні), Юр'я Туронка (пра дзейнасьць Саюзу беларускай моладзі ў Нямеччыне) і інш. Гэта першы нумар незалежнага пэрыядыка, які выйшаў пасля ганебнага званьня з Інстытуту гісторыі ягонага рэдактара Геннадзя Сагановіча.

Напішы пісьмо Севярынецу

Павал Севярынец адбывае свой тэрмін высылкі на крайняй Поўначы Беларусі. Каб вырваць з грамадзкага жыцьця, яго закінулі ў глухі край. Там у радыюсе 30 км няма газэтнага шапіка й царквы, ня кажучы пра Інтэрнэт і мабільную сувязь. Але Паўлу можна напісаць на адрас:

Да запатрабаваньня Паўлу Севярынецу
П.а. Малое Сітна
211652
Полацкі раён

Доўгі пачатак «БеСТу»

Ад гендырэктара «БеСТу» Міхаіла Дзямчанкі (справа) мала што залежыць.

Тэрмін пачатку камэрцыйнай эксплуатацыі сеткі трэцяга GSM-апаратара ЗАТ «Беларуская сетка тэлекамунікацый» пераносіцца на нявызначаны тэрмін.

На скліканай 19 верасня з гэтай прычыны прэс-канфэрэнцыі гендырэктар кампаніі Міхаіл Дзямчанка й яго намеснік Сяргей Паблагуеў падкрэслілі, што згодна з сусветным досведам камэрцыйная эксплуатацыя сеткі звычайна пачынаецца не раней чым праз паўгоду пасля мантажу абсталявання.

Але «БеСТ» сам скараціў тэрміны да 2—3 месяцаў — міністар сувязі і інфарматызацыі Ўладзімер Ганчарэнка настойваў, каб новы GSM-апаратар пачаў камэрцыйную эксплуатацыю сеткі 18 верасня,

пагражаючы прыпыніць дзейнасць ліцэнзіі.

«БеСТ» выканаць патрабаваньне не здолеў. Абсталяваньне ад кітайскай кампаніі «Алькатэль Шанхай» яшчэ нават цалкам не паступіла. Яго мантаж пачаўся толькі два тыдні таму, калі Мінсвязь выдава «БеСТу» сэртыфікат на адпаведнасьць кітайскага абсталявання.

Дзяржаўныя ўстановы не скаардынавалі дзейнасьці па стварэньні ўмоў для працы дзяржаўнай установы. Але пакуль усё скончылася ціха. Ліцэнзію ніхто не адклікаў, але і дакладны тэрмін пачатку працы «БеСТу» застаецца невядомы.

Зьміцер Дрыгайла

ЗАТ «БеСТ» зарэгістраванае ў лістападзе 2004 г. Заснавальнікі кампаніі — навукова-вытворчае дзяржаўнае аб'яднаньне «Агат» (75 %) і РУП «Белтэлекам» (25 %).

Два тыдні таму Міністэрства спорту й турызму выступіла з ініцыятывай вызваліць ад выплаты ПДВ турыстычныя агенцыі, якія прымаюць замежных гасьцей у Беларусі ды арганізуюць экскурсійныя праграмы ў Беларусі. Атрымаюць таксама ільготы кампаніі, што разьвіваюць турыстычную інфраструктуру на вёсцы.

Цягам 2006—2010 г. Беларусь мае выдаткаваць на рэалізацыю зацьверджанай урадам нацыянальнай праграмы разьвіцьця турызму 21,325 млрд рублёў. Сродкі павінны быць накіраваны на прасоўваньне нацыянальнага турыстычнага прадукту. Сярод задачаў праграмы — «забесьпячэньне сыстэмы новых падыходаў дзяржаўнага рэгуляваньня ў турызьме, павелічэньне ролі дзяржавы ў кіраваньні галіной, прасоўваньне беларускага прадукту на сусьветны рынак турыстычных паслуг, разьвіцьцё малага прадпрыемальніцтва».

Дзеля дасягненьня гэтага трэба ўдасканальваць заканадаўства па пытаньнях унутранага і ўязнога турызму, спрашчаць візавыя працэдур, мытны й памежны кантроль. Здавалася, першы крок быў зроблены пры канцы чэрвеня, калі палата прадстаўнікоў прыняла ў першым чытаньні законапраект аб унясенні зьмен у закон аб турызьме. Апроч таго, Мінспорту (яшчэ за Сіваковым) унесла ва ўрад праект нацыянальнай праграмы разьвіцьця турызму. Але той варыянт завярнуў асабіста А. Лукашэнка. Пярэчаньне выклікала закладзеная ў праграме сума прыбытку ад турызму (\$400 млн штогод, што ў 30 разоў перавышае ўзровень мінулага году) і павелічэньне колькасці замежных турыстаў — з 67 500 турыстаў на год (2004) да 114 300 у 2010-м. Прэзыдэнт запатрабаваў павысіць колькасць турыстаў у дваццаць разоў, а прыбытак у 300 разоў.

Турызм зьявіўся чарговай галіной, у якой дзяржава плянуе наводзіць парадак. Але вопыт іншых галінаў паказваў, што, пачуўшы пра павелічэньне ролі дзяржавы ў кіраваньні галіной, інвэстары не сьпяшаюцца ўкладаць у яе грошы.

Юген Васілеўскі

Грыгараўскія праекты

Прэзыдэнт запатрабаваў павысіць колькасць турыстаў у 20 разоў, а прыбытак у 300 разоў.

Гатэль «Эўропа» на плошчы Свабоды будзеца для замежных турыстаў.

ГАСПАДАРКА СЬЦІСЛА

Шок для эканомікі Беларусі

«Для эканомікі Беларусі шокам можа стаць магчымае выроўніваньне цэнаў на нафту», — пра гэта заявіў 21 верасня на брыфінгу ў Менску намеснік начальніка эўрапейскага дэпартаменту МВФ Балаж Хорват. Паводле чыноўніка, адзін з складнікаў эканамічнага росту Беларусі — розніца паміж таннай расейскай нафтай і экспертным коштам на атрыманьне з яе нафтапрадукты. Сп. Хорват лічыць, што цана на нафту

будзе расьці і зь цягам часу дасягне сусьветнага ўзроўню. Яшчэ адным шокам можа стаць скарачэньне эканамічнага актыўнага насельніцтва і росту колькасці пенсіянераў, і гэтая тэндэнцыя будзе ўжо заўважная з 2007 г.

Сьпіс ліквідаваных турфірмаў

Міністэрства спорту й турызму апублікавала сьпіс са 100 кампаніяў, што пазбаўлены ліцэнзіяў на турыстычную дзейнасьць.

Большасьць выпадкаў зьявіліся зь нясвоечасовай падачай дакумэнтаў, а таксама з адсутнасьцю прапановаў кампаніяў адносна ўязнога турызму.

Цукровая вайна з Расеяй

Міністэрства эканамічнага разьвіцьця Расеі пачало сьледства ў дачыненні да беларускага цукру. Цукравікі Расеі жадаюць, каб расейскі ўрад увёў у дачыненні да беларускага цукру кампэнсацыйнае мыта — \$149 за тону. Такім чынам расейскія вытворцы

прапануюць вырашыць праблему канкурэнцыі беларускага цукру з расейскім, доля якога на ўсходнім рынку складае 8%. Апроч таго, беларускі цукар больш танны (\$480 за тону, расейскі — \$540). Увядзеньне мыты магчыма толькі пасля таго, як устаноўць памер шкоды, нанесенай расейскім вытворцам цукру.

Ізноў па ліцэнзію

Прыватныя мэдынтры «Нардзін» і «Экамэдэсрвіс» падалі ў Міністэрства аховы здароўя заяўкі на

атрыманьне новых ліцэнзіяў на ажыцьцяўленьне мэдыцынскай дзейнасьці. Цяпер «Экамэдэсрвіс» не працуе, «Нардзін» трымае толькі аптэкі. Іх ліцэнзіі былі скасаваныя калегіяй міністэрства аховы здароўя.

Біржа №3

Да канца году пры канцэрне «Белнафтахім» будзе створаная біржа нафтапрадуктаў. На ёй будзе адзін брокер — Беларускі нафтавы гандлёвы дом, заснавальнікамі біржы будуць дзяржаўныя

прадпрыемствы — вытворцы нафтапрадуктаў. На сёньня ў Беларусі дзейнічаюць валютна-фондавая й таварна-сыравінная біржы.

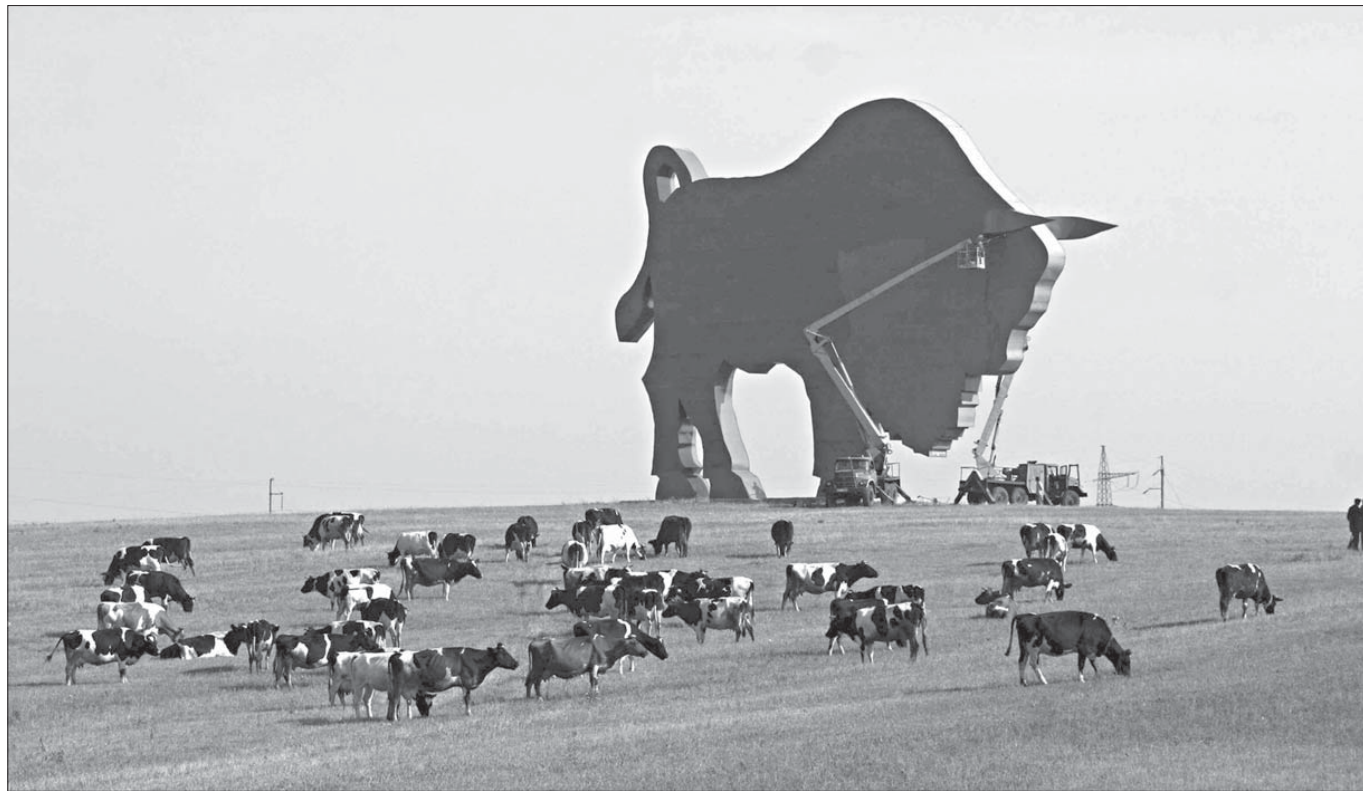
ЗД

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 22 верасня:

- 1 амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў
- 1 эўра — 2 624,72 рубля
- 1 латвійскі лат — 3 770,28
- 1 літоўскі літ — 760,20
- 1 польскі злоты — 671,85
- 1 расейскі рубель — 75,75
- 1 украінская грыўна — 429,42

Паводле Нацбанку

Гіганцкага зубра на сутыку Берасьцейскай, Гарадзенскай і Менскай вобласцяў фарбуюць раз на два гады.

НАД ШУМАМ ДЗЁН

Спрадвечныя заняткі

ЗЬМІЦЕР ПАНКАВЕЦ

Ці моцна змянілася жыццё вёскі з пракаветных часоў? Нават з прыходам цывілізацыі ў выглядзе кампутараў, мабільнікаў, аўтамабіляў вязкоўцы не згаджаюцца мяняць свой звыклы лад жыцця. І традыцыйнымі заняткамі застаюцца вядомыя з падручнікаў земляробства, жывёлагадоўля, паляваньне й зьбіральніцтва. Толькі ў XXI ст. яны набылі свае асаблівасці.

Старажылы калгасу ў адзін голас кажуць, што за іхнай памяццю яшчэ ніколі ня жалі настолькі зьлёны ячмень. Не было такіх ураджаяў ні да вайны, ні пасля яе, ні ў часы перабудовы. На мясцовым тэлебачанні адкрыта прызнаюць, што сёлетняга ўраджаю раёну ня хопіць, а збажыну давядзецца дакупляць у іншых раёнах. Вось такая яна, статыстыка рэкорднага жніва-2005.

У барысаўскіх СМІ зьявілася інфармацыя, што найболей чыстымі ад радыяцыйнай зоны для зьбіраньня ягад у раёне зьяўляюцца Малое Стахава і Кастрыца. Таму зусім не здзівіўся, калі на Старым рынку нейкая маладзіца напытаньне сталай гараджанкі «Адукль чарніцы?» упэўнена адрапартавала: «З Кастрыцы!» «Вы там жывыце?», — не здавалася пакупніца. «Так!» — «А Галю К. ведаеце?» Але і на гэтае пытаньне кемлівая паненка знайшла адказ: «Мы нядаўна там пасяліліся». Прадпрымальніца, што кажаць.

З грыбамі яшчэ большы экстрым. У Барысаве лёгка трапіць пад кулю. Найлепшыя грыбы ў нашым вайсковым гарадку растуць на палігоне. Але хіба такая дробязь адштурхне месцічаў ад улюбёнага занятку? Таму не аднаму барысаўцу даводзілася па некалькі гадзін ляжаць пад агнём. Зусім як на вайне.

Яблык у кастрыцкім калгасным садзе нават не даюць пасьпець. Вартаўніка каторы год няма. Усё адно марна. Прадпрымальныя вязкоўцы ноч ня спяць, каб накалаціць яблык да здаць на віна-гарэлачны завод. Ды толькі сэнсу, калі большая частка грошай пойдзе акурат на прадукцыю, зтатаваную з тых яблык.

Адпачываць таксама трэба ўмець прыгожа. Сьвята замяніў сабой «празьнік». Празьнік запаланіў людскую сьвядомасьць. Што празнаваць, няважна — ці Дзень узьцяця Бастыліі, ці Яблычны Спас, ці Новы год па ўсходнім календары. Была б нагода.

На сьцяне барысаўскага хлебазаводу заўважаю наступны шэдэўр: «Барысаву — 903». Круглая дата. А колькі ж яшчэ нагод для «празьнікаў» прапускаюць месцічы. Напрыклад, 428 гадоў, як Барысаву нададзена Магдэбурскае права. Ці 213, як Барысаў атрымаў герб.

Нішто так не супакойвае нэрвы чалавека, як добрая рыбалка. Аднак і тут апошнім часам сталі рабіцца невывгдучальныя рэчы, асабліва ў начны час. Не адзін рыбак скардзіўся на нейкія пякельныя энкі, гукі, якія не тлумачыліся простым розумам. Рыбакі зрываюцца са сваіх месцаў і беглі дахаты. Аказалася, што гэта ня чэрці граюць сваё вяселье, а ўсяго толькі бабры, што будуць плаціны.

Зьявілася багата лісіца, у лесе іх разьвялося як сабак. Не хапае ні раздолья, ні ежы. Вось і шалеюць. Кожны паляўнічы напытаньне: «Каго-небудзь падстрэліў?» — паблажліва махае рукою — адно лісіцы.

Пчолы — гэта мёд, а таксама добры здабытак для іх гаспадара. У вёсках ня так ужо шмат бортнікаў. Затое яны ўсе ў пашане. Не шануюць пчаляроў хіба што тыя гаспадары, гароды якіх знаходзяцца ля псек. Без пчаліных укусаў не абсысьцяся. Вось і пужаюць пчаляроў, што аблююць кветкі якой атрутай, калі не перастаюць джаляць. Але ці ж пчолам укажаць?

Кастрыца (Барысаўшчына)

Знаходка французскіх магілаў

Вядома, што Беларусь стала адной вялікай брацкай магілай для войска Напалеона падчас кампаніі 1812 году. Да гэтага часу наша Бярэзіна зьяўляецца для французў сынонімам самае жалівае катастрофы. І цяпер шляхі адступленьня Банাপартавых жаўнераў можна прасачыць па безыменных пахаваньнях уздоўж бальшакоў і прасёлкаў.

Адно з такіх пахаваньняў было выяўлена жыхарамі вёскі Селішча Вялейскага раёну. Яшчэ колісь даўно пры распрацоўцы плянавага кар'еру работнікі натрапілі на чалавечыя парэшткі, але тады ўлады не зацікавіліся іх паходжаньнем, адно загадалі змяніць накірунак выбару жвіру. Толькі ў жніўні гэтага году дзяржава вырашыла заняцца пахаваньнем, прыслаўшы сюды адмысловы 52-гі

пошукавы батальён, які займаецца выключна росшукамі і перазахаваньнем вайскоўцаў.

Тое, што Селішчанскае пахаваньне асаблівае, стала зразумела ў першыя ж дні раскопак. «Французскія магілы», як мясцовыя жыхары называюць любыя капцы, пачынаючы ад старажытных курганоў, у гэтым выпадку, як ні дзіўна, сапраўды пацьвердзілі сваю назву. Падчас раскопак былі знойдзены рэчы, што дазволілі беспамылкова вызначыць прыналежнасьць пахаваных войскам Напалеона. Такія маркерамі сталі ядры, гузікі зь лічбамі лінейных пакоў, гербамі, назвамі гарадоў. Сярод найбольш цікавых інскрыпцый — «Republique Francaise», «Leipzig». Другой адметнасьцю стала колькасць пахаваных — пад дзеве сотні. І раскопкі яшчэ працягваюцца.

Паводле гістарычных зьвестак, у Селішчы 2 сьнежня 1812 г. спыніліся на ноч асноўныя часткі французскіх войскаў. Умовы паходу былі невыноснымі праз мороз і голод. Сотні жаўнераў гінулі ад сьнежы і каля адкрытых вогнішчаў. Дэзарганізацыя ў войску набыла гранічны маштаб. Паводле ўспамінаў сьведкі тых падзей генэрала Армана Каленкура, хваляваньні сярод салдат у Селішчы ўпершыню за ўсю кампанію 1812 г. закрулілі нават звышдысцыплінаваную гвардыю Напалеона, чаго яшчэ ніколі раней не здаралася. Зранку 3 сьнежня, калі французскія войскі пакацілі паселішча, узбочны дарог былі ўкрытыя цэламі памерлых ад холаду бедакоў. Тое, што жаўнеры загінулі менавіта ад голоду і холаду, пацьверджаецца адсутнасьцю пашкодзанняў на костках і чарапах, знойдзеных у магіле.

На той час самі вайскоўцы ўжо ня мелі ні сілаў, ні часу нават на самае простае — засыпаць мерцвякоў зямлёй. Сяляне ж, згодна з цыркулярамі ваеннай адміністрацыі, прымушова займаліся пахаваньнямі ахвяр, адначасова зьбіраючы рыштунак і зброю, якія потым здавалі за грошы ў царскае войска. Апроч таго, і самі сяляне, якія былі даведзены да галоты французскімі рабункамі ды расейскімі рэквізыцыямі, спрабавалі неяк палепшыць свой гартны матэрыяльны стан за кошт рэчаў памерлых. Гэтым тлумачыцца надзвычайна беднасьць знаходак у Селішчанскім пахаваньні.

Вынікі раскопак плянуецца падвесці на адмысловым пасяджэньні ў Гістарычнай майстэрні ў Менску, пра што будзе дадатковая інфармацыя.

Анатоль Сьцебурака

СЬЦІСЛА

Экспарт чмялёў у Расею
Беларускіх чмялёў з агракамбінату «Ждановічы» будуць экспартаваць у Расею. На сёньня «Ждановічы» забяспечваюць чмялямі ўсе цяплічныя гаспадаркі Беларусі. Гэтых кузурак выкарыстоўваюць для апыленьня, што павышае ўраджайнасьць.

з заявай, што з гаражу, які арэндуе мясцовая габрэйская грамада, невядомай скралі 120 бутэлек вінаграднага напою, васьмю скрыняў з мадой, а таксама розную бытавую тэхніку, посуд ды іншае. Злачыніцаў пакуль шукаюць. Аршанская габрэйская грамада налічвае звыш 300 чалавек, зьольшага сталага веку. Дзясяткі зь іх дармова харчуюцца за кошт ахвяраваньняў з Ізраілю.

Радыяактыўныя трубы
Некалькі тон радыяактыўных труб

вывезена з Воршы на могільнік ядзерных адкідаў. Дзесяць гадоў таму яны былі затрыманы на мяжы як кантрабанда ды апынуліся ў адным з хлявоў мясцовага РУУС у цэнтры гораду. Нават пасьля таго, як іх вывезлі адсюль, радыяцыя ў хляве сягала пад 800 мікראэрэнтген у гадзіну (прыродны ўзровень радыяактыўнага фону для Воршы 8—17 мкрг/г). Такое доўгае небясьпечнае суседзтва не прайшло дарма. Паводле сьведчаньняў міліцыянтаў, ім часта балела галава,

марыў сон. Дый сабакі, што гадаваліся кінолягамі ў тым жа хляве, доўга не жылі. А літаральна празь сыяну знаходзіцца дзіцячы сад з пляцоўкай для гульні. Кіраўніцтва РУУС вырашыла здаць тры трубы на мэталалом. Але на вагах «Другчармэту» меліся дазымэтры... Для таго, каб вывезці трубы з Воршы, быў створаны штаб з супрацоўнікаў МНС, міліцыі, праматамнаглядку. Цяпер на тэрыторыі, дзе знаходзіліся гэтыя злашчасныя

трубы, праводзіцца дэзактывацыя.
Яўген Жарнасек, Ворша

Лягерны парадак
Пракуратура завяла крёмінальную справу ў дачыньні да 23-гадовага міліцыянта, супрацоўніка Савецкага РУУС Менску. Яго вінавацяць у тым, што падчас работы ў дзіцячым лягеры «Купалінка» (Валожынскі раён) ён перадаў дзеве гумовыя дубінкі 17-гадовым юнакам, якія зьбівалі імі 10—11-гадовых дзяцей, а таксама раіў, як гэта лепей рабіць.
Паводле «Рэгіянальнай газеты».

Пакваліліся на мацу
У Аршанскі ГУУС зьвярнуўся рабін Воршы (ураджэнец і грамадзянін Ізраілю)

Вольная ад ланцугоў

Яе вершы арганічныя, як беларускі фальклёр. Аляксандар Фядута пра Людку Сільнову.

Памяць пра паэтычных папярэднікаў — накіпталт аковаў, што замінаюць палёту. Людка Сільнова — адна зь нямногіх беларускіх паэтак, якая і памяць гэтую мае, і аковамі яе ня лічыць.

Сільнова бліскуча начытана. Гэта адчуваецца не зь пераліку імён, што згадваюцца паэткай у вершах, а зь ценяў, якія яны адкідваюць, густых і зразумелых тым, хто ведаюць.

Імя тваё — золку пунсовы колер,
Мілы!
І стрэлы лятуць з усяе ў чыстым полі
Сілы!

Гэта — амаль Цьвятаева.

Сільнова на лаўры «беларускай Цьвятаевай» не прэтэндуе, хаця блізкасьць паэтычных стыхій відавочная для непрадзятага чытача. Сільнова ўвогуле ні на што не прэтэндуе. Паэтычныя вобразы выліваюцца зь яе самі сабой, нібы даводзячы, што ня рыфма робіць паэта паэтам, а менавіта вобраз.

Па чырвоным сьнезе
Зялёныя
Ручаі палпылі.

Гэта — з падсьвядомасьці. Зялёныя ручаі, што плывуць па чырвоным сьнезе, — самае страшнае, што можа прысьніць чалавек, вымушаны штодзень сузіраць дзікаватую гаму дзяржаўнага сыцяга сваёй краіны. Як зялёныя зьмеі, што выплываюць на акрываўленае белае палотнішча, каб заткаць сваімі ніткамі яго ўсё.

Сьмеласьць — ня меншая, чым у Цьвятаевай.

Навек мне запомніцца
Адзін з таго воінства —
Юнак, падперазаны зьмяёй,
А бровы — як птушка
Над Белай зямлёй!

Гэта здаецца і зусім цытатай зь «Лебядзінага стану».

Але парадокс у тым, што — не цытата, а ўласнае, асабіста адчувае і перажывае.

Гайнэ пісаў калісьці: «Першы, хто параўнаў жанчыну з ружай, быў вялікім паэтам, другі — звычайным ёлупнем».

Праўда Гайнэ. Мы, мужчыны, — эпігоны нават у каханьні. Кожная жанчына адчувае па-свойму, а таму і ў Паэзіі застаецца своеасаблівай, натуральнай і непаўторнай.

Юнак, падперазаны зьмяёй, —
Смарагд зялёны душы маёй,
Гары маёй старажытная тайна,
Скарб і аўтар: перамен абцяньне.

Гэта не зьмяя абвілася вакол юначкага стану, а яна — Жанчына. І не рука, а ўся яе існасьць абвілася, нібы прадчуваючы — Шчасьце.

А Шчасьце — ёсьць?

Сіла Сільновай акурат у прадчуваньні таго, што Шчасьце ёсьць, але мімалётнае, адыходзячае, зьнікальнае — як тая ж зьмяя, якую не ўтрымаць у руках.

Пры гэтым яна застаецца Беларускай. Яе вершы арганічныя, як беларускі фальклёр. Прычым ня тое, што доўгі час выдавалася за фальклёр беларускім тэлебачаньнем: калі паўтара дзясятка бабулек садзіліся ў здымачным павільёне, да іх прыходзілі тры-чатыры равеснікі-дзяды, і ўся гэтая пэнсіянэрская грамада спрабавала паказаваць бурную веселью з таго, што выдавалася за «вячоркі», — хаця «вячоркі» паводле задуму сваёй — для маладых, не для тых, хто памятае, як адчувалі, а для тых, хто адчувае і, даруйце за пахабшчыну, можа. Дзякуй Рыгору Кісялю, які некалі прыкрыў на тэлеэкране гэтую праграму, што кампраматавала ідэю нацыянальнага адраджэньня. У паэзіі Сільновай адчуваецца фальклёрная аснова, пазбаўленая старэчага маразму.

Што новага ў каханьні
Ты вынайшла, жана?
Яно — Другіх гуканьне,
А сьвету стан — Вясна.
«Жавароначкі, прыляціце!
Зямлю-матухну абудзіце!
А зімачку забярыце,
Бо Зімачка надаела...»
Жавароначкі,
Ваяры, духі староначкі,

Музыкі нябесныя,
Чакаю штовесну я!

Альбо:

Гэта вогнішча
А ці стод?
Адгукніся,
Вясёлы бог!
Пакладзі
На блакітны спод
Яблык сьвету —
Клубок дарог.
І — дыхні,
Каб пачаўся рух,
Залатое
Скрані сьвятло
І ўтвары
Чарадзейны круг:
Паўтары мяне,
Як было!..

Народнае — накіпталт дзіцячага. У паэці Сільновай няма ўзросту. Яна то нырне ў падземны пераход — як у «ражок для марожанага», то пачне ляпіць сабе каханага — як сьнежнага балвана:

Ляплю Цябе — са сьнегу,
Сьвяточнасьці і сьмеху.
І ты — вясёлы! — як бы
Пляменьнік Сьнежнай бабы.
Ня важны, не сярдзіты,
А круглы, нібы шар.
Ня вочы — антрацыты!
І морквачкі пажар!

Дзіўны аб'ект для палымных пачуцьцяў: у лобы момант можа расцаць і зьнікнуць. Але калі сапраўднае каханьне зьнікла — якраз-такі як полымя, — што застаецца рабіць?

І зьліўся Блакітны зь сінім
Так лёгка, як не было
Ні шматабяцальнай сілы,
Ні таго, што зваў «сіло».
Я — знаю: яго згубіла
(Здагадка прыйшла наўпрост:
Я, пэўна, яго любіла)
Кашуля, што навьрост...
Ён вырваўся — страшны, кволы,
Разьдэртый надвое, голы.
Ужо скіраваны ўніз,
Крывёю прахаркаў: «Сыс!..»

Больш дакладнай выявы трагедыі нерэа-

лізаванага пачуцьця, няхай нават і з агаворкай — «Я, пэўна, яго любіла», — у беларускай паэзіі, бадай што, няма. Ні ў клясычнай, ні ў сучаснай. І гэтая страшная карціна — разадранага надвое ад лішку пачуцьцяў, ад пакуты нараджэньня вершу — паэта, які адзіны па сіле свайго — чыста мужчынскага — паэтычнага таленту быў бы здольны стаць упоравень зь Сільновай — таксама — амаль цьвятаеўская. У беларускай паэзіі, паўторымся, няма аналягу.

Няма аналягу таму, што ў паэзіі Сільнова застаецца жанчынай — але ня бабай. Яна ня тужыць, ня скардзіцца на свой бясконца маркотны лёс, а піша вершы проста таму, што думае вершамі, адчувае вершамі, гаворыць вершамі. Паэзія — яе натуральнае асяродзьдзе існаваньня.

Так для птушкі натуральна лунаць у небе.
І калі ўжо быць птушкай, дык — арлом.

Гарэлі зоркі ў вышыні —
Згаралі ў прывідным агні.
А ты ў Паўночны край паехаў,
Не адгукнаўся ані.
Шлю SMS у далячынь:
«Сумуюць Прыпяць і Гарыні!
І без арла няма Эдэму.
Эдэм быў поўны толькі зь ім...»

А для жанчыны натуральна — кахаць Арла. Таму што кахаюць толькі — Першага, Найлепшага, Наймацнейшага. Калі пачынаюць шкадаваць, то гэта — ужо зусім іншае пачуцьцё, якое да каханьня амаль ня мае дачыненьня.

Яго завуць Вецер.
Ён зь вёскі Сем Арлоў
І першы на савеце
Абуджаных вятроў.
Люблю яго далоні
І позірк, нібы лёд,
Сівыя гурбы-скроні
І мэту навывлёт!
Калі на ноч кладуся
Ў халодную пасьцель,
Мяне цалуе ў вусны
І кідае камель
Зямлі... Бо мне на сьвечце
Ён першы між вятроў!
Яго завуць Вецер.
Ён зь вёскі Сем Арлоў.

Цьвятаева выбрала для сябе птушку-Лебедзя, Сільнова — птушку-Арла. Розьніца істотная. Марына адчувала ў сабе самой сілу, ставіла нароўні калі паэта, дык Пушкіна ці Маякоўскага, мужчынаў сапраўдных і — вартых. Сільнова ня прагне сілы, насуперак прозьвішчу, што мяжуе з псеўдаінтымнасьцю паводле ступені сваёй знакавасьці. Яна жанчына. Жанчынай жадае заставацца, і нават нацыянальнаю гісторыю перапісвае па-жаночаму.

Паўночная сталіца!
Багіня і ваўчыца:
Блізнят узгадаваць,
А потым — абярнуцца
Клубком зьмяіных вуліц
І ў Вечнасьці расцаць...

Гэта — пра Вільню, вольную, вечную, загадкавую і — жаночую. Вільня для Сільновай — ня столькі беларуская Мэка, колькі беларускі Рым — адсюль ваўчыца ў яе вершах. І як ваўчыцы ўсё роўна, кім вырастуць узгадаваньня ёю ваўчаняты, абы жылі, так і Людцы аднолькава, каму трапіць на вочы выпушчаныя ёю ў сьвет вершы: працэс важнейшы за вынік — абы чыталі.

І яна — вольная. Вольная ад ланцугоў абавязковай для кожнага «хр-р-рэстаматыйнага» паэта тэматыкі. Вольная ад меркаваньняў крытыкі, якая — калі нават увогуле існуе ў Беларусі — не заўважае паэтыкі Сільновай.

Яна сама вызначае ўласны статус.

Я для цябе — вецер,
Я — замак халодны, пусты
І самы ўяўны на сьвечце...
І ці азірнешся ты
На шоргат асенняга вецьця?

Я б — азірнуўся.
А вы?

«Кіно — гэта кансэрва»

Фільм Галіны Адамовіч «Божа мой» атрымаў прыз на фестывалі ў Карлавых Варах. З кінарэжысэрскай гутарцы Андрэй Расінскі.

«НН»: У ліпені Вы атрымалі прыз у Карлавых Варах за карціну «Божа мой». Што гэта за фест?

Галіна Адамовіч: Гэта прадстаўнічы фест з удзелам вядомых рэжысэраў. Жывая трансляцыя на ўсю Чэхію, прэзідэнт краіны — і тое, што гучаць на закрышці словы «краіна Беларусь», вельмі важна.

«НН»: Геранія карціны «Божа мой» — скульптарка, якая робіць надмагільняы помнікі. Наколькі сумяшчальняы хрысьціянства й кіно?

ГА: Няма супярэчнасьці паміж рэлігіяй і кіно. Мая геранія верыць. Я ведаю людзей, якія ў 70 гадоў пачынаюць піць — ад пустэчы, ад бессэнсоўнасьці, ад таго, што ня так пражыў, ня з той жанчынай, ня там працаваў. У яе старасьць прыгожая. І гэта пры тым, што ў яе самы пасьпяховы ў сацыяльных адносінах сын. Але паглядзіце, як яна прыгожа, цяплява гэта пражывае.

«НН»: У савецкія часы лічылася, што дакумэнтальняы карціны — гэта ідэалагічная зброя. Як Вы гэтай пасткі пазьбягаеце?

ГА: Мы самі пішам для сябе сцэнары. Тэлебачаньне сапраўды здымае велізарную колькасьць дакумэнтальных фільмаў, якія ні да кіно, ні да дакумэнталізму ня маюць дачыньня. Пракат згубіўся, ніхто нашых фільмаў ня бачыць. Як балет дзесьці там ці камэрная музыка — сто чалавек ходзяць на твае канцэрты. Таму ніхто надта ня ўмешваецца. Могуць сказаць аб прыняці карціны: «Народу такое кіно ня трэба»... Ехала я ў Малдову на фестываль праз Жлобін — пачуцьцё смурное: лавачкі памянялі ў цэнтры гораду, ліхтарыкі памянялі — людзей памяняць забылі. Ходзіць агрэсіўная моладзь, апрапунтая ў танную кітайскую вопратку, з

чыпсамі, зь півам, шпурляе сьмецьце там, дзе сядзіць. Спорт — добра, хакей — выдатна, але ёсьць яшчэ больш важныя рэчы, больш глыбокія. Народ... Я таксама народ, мой апэратар — народ. Мы ж ня з Марсу прыляцелі. Мы ўсе нарадзіліся тут, жывём тут... Калі маёй здымачнай групе падабаецца тое, што мы робім, чаму гэта не павінна падабацца камусьці яшчэ? Важна зрабіць бачным нябачнае жыцьцё людзей.

«НН»: Як гэта?

ГА: На фільме «Божа мой» апэратарам была Тацяна Логінава і быў асыстэнт апэратара. Ён адказаў за камэру і, калі Логінава адварочвалася, націскаў на кнопку і штосьці там падздымаў. Выйшла дванаццаць гадзін матэрыялу, і я ня памятала, дзе чыё. Але калі пачала расьпісваць матэрыял, кажу сабе: «Што гэта? Гэта ж ня Логінава здымала». Здаецца, карцінка як карцінка, усё ў фокусе. Але вось пусты кадр — вось ён не запоўнены ні думкай, ні пачуцьцём — як застаўка на беларускім тэлебачаньні. Як гэта фіксуецца? Як душа апэратара, які разумее, што ён робіць, якую гісторыю апавядае, — як яна перадаецца і стужцы таксама, як гэты плян робіцца непустым?

«НН»: Вашы карціны практычна нягледжаныя. Аўдыторыя іх мізэрная. І як наводзіць сябе чалавеку ў сытуацыі такога маўчаньня?

ГА: Трэба сеяць, паліваць: вырасьце, ня вырасьце пасля нас — гэта ўжо ня наша пытаньне. Мы апрацоўваем сваю дзялянку... Я жыву побач зь філярмоніяй, часта бываю на канцэртах. І я бачу: гадамі адны й тыя ж людзі. Калі прыбраць знаёмых музыкі, сваякоў кампазытара, то заля будзе практычна пустая. Хаця ў нас двухмільённы горад. Што рабіць? Ды нічога — працягваць працаваць і жыць. У маёй сытуацыі гэта яшчэ прасьцей, бо кіно — гэта кансэрва. І за дзесяць гадоў мая карціна «Божа мой» не састарэе.

«НН»: Калі ж зьменіцца наш народ?

ГА: Гэта праца не аднаго пакаленьня.

Трэба сеяць, паліваць. Вырасьце, ня вырасьце пасля нас — гэта ўжо ня наша пытаньне.

Галіна Адамовіч — рэжысэрка-дакумэнталістка. Нарадзілася ў 1969. У 1994 скончыла Акадэмію мастацтваў (майстар Віктар Дашук). Аўтарка фільмаў: «Палюбі мяне чорненкім» (1994), «Фаўст Арлена» (1997), «Геній месца» (2002), «Божа мой» (2004) — прыз на каталіцкім кінафэстывалі «Магніфікат», прыз у Карлавых Варах.

Берасьцейскія дыянісіі

Працяг са старонкі 9.

Побач мяне сядзіць малады выкладчык ангельскай мовы з унівэрсытэту. З папярэдніх фестывалю ён прыгадвае «Эдыт Піяф» Рамана Віццока, якая адкрывала пазалеташнюю «Белую Вежу», голас Веранікі Плотнікавай, падобны да голасу самой сьпявачкі. «Берасьцейцы былі настолькі ўзрушаныя, што ішлі на сцэну і дарылі, у каго што было — кветкі, шакалядкі, духі». Сёлета сп. Яўген пабываў на «Рамэо і Джульце» кішынёўскага тэатру «Лучафэрал» (у 2002 годзе яны ўзялі «Гранпрый»), але ні Джульеты, ні Рамэо там не было. Толькі маці Джульеты, лэдзі Капулецці, змагалася з сваімі комплексамі і адпомсціла лёсу праз сваю дачку.

Нарэшце, Мрожак.

Тры хлопцы выбіраюцца на бал. Яны чулі, што там будзе весела. Але заля для святаў пустая і цёмная. Хлопцы пачынаюць разважаць, чаму ім нявесела. Ад каго гэта залежыць? Мо ад іх саміх? Мо весела там, дзе іх

няма? Урэшце, адзін зь іх, каб развесяліць сяброў, хоча павесіцца. Гэта ягоны жарт. І дзецям у залі сапраўды сьмешна, — іх весяляць цыркавыя фокусы на сцэне ды недарэчны пераклад з вугорскай мовы. Няёмка, што большасьць глядачоў зусім дарослага Мрожка — дзеці.

Берасьцейцы

Мая аднакурсніца Галя прыгадвае першую «Белую Вежу», калі яна была не нашмат старэйшая за гэтых школьнікаў. «Першы спэтакль быў пра Рагнеду і Ўладзімера па Дудараву, і ён абурў усіх ліцэістаў. Бо Ўладзімер у ім выйшаў нібы герояй». Тады, напачатку, выбар быў невялікі — у 1996-м усяго пяць тэатраў прыехала». Сёлета ў Берасьце зьехалася ўжо 40 тэатраў.

Ня ўсе папулярныя. Некаторыя зусім маладыя, як львоўскі тэатр «Уваскрэсьненне» ці створаны ў 2002-м татар лялек «Патудань» зь Пецярбургу... Але ўсе — зь нетрадыцыйнымі пастаноў-

камі. Гэта прыныць «Белай Вежы».

Алене пашанцавала. Яе хлопец працуе сьвятлаапэратарам, і яна зь ягонага кабінэту пабачыла ўжо восем спэтакляў, на дурніцу. «Яшчэ ў старэйшых клясах, — кажа яна, — мы не прапускалі ніводнай пастаноўкі. Дзе яшчэ ў Берасьці пачуеш ужывую замежныя мовы?»

Берасьцейцы ідуць, каб пачуць мовы і адчуць сьвята, і здзіўлена адкрываюць новае аблічча свайго гораду. «Я ня ведаў, што ў нас так шмат дыяспараў, — кажа студэнт Андрэй. — Украінцы, габрэі, армяне — усё ідуць на спэтаклі з сваіх радзімаў. Пачынаеш разумець, з чаго сплеченае Берасьце».

Больш за ўсё людзей па лішні квіток прыйшло на «Сны вар'ята» камэрнскага тэатру. Мо таксама роднасьць душаў. Але афрыканскія госьці да нас так і не даехалі, і спэтакль адмянілі.

«Месяцавая пачвар»

На «Месяцавую пачвару» схо-

дзяцца армяне. Загаворваю зь дзяўчынай зь вялізнымі вачыма. Яе завуць Лусынэ. Яна ўжо ведае, пра што спэтакль: пра генацыд армянаў. Галоўны герой — хлопец, які адзіны з усёй сям'і ўратаваўся. Перапытваю, ці яны разумеюць маю беларускую мову. «Так і трэба, — запэўнівае Лусынэ. — Вельмі прыемна чуць беларускую мову».

На «Пачвары» людзі плачуць да апошняй сцэны. Галоўны герой, выратаваўшыся і патрапіўшы ў ЗША, падчас прыступу выразае на старым здымку сваёй вялікай сям'і твары сваіх родных. У яго перад вачыма ўсё яшчэ стаіць карціна расправы туркаў: яны адрэзалі ўсім дарослым галовы і павесілі іх на вярхоўцы для бялізны. Цяпер, каб вярнуцца да чалавечага шчасьця, герой мусіць запоўніць прагалы на здымку новымі абліччамі.

Сярэднявечча

Начамі на вуліцах Берасьця валадарыў Дыяніс. У першую ж ноч на Плошчы пачынаецца агнявая

фэрыя львоўскага тэатру «Ўваскрэсьненне». Пад сымфанічную музыку восем герояў на хадулях шчыруюць над агнём. Пакланьне духу жыцьця, радасьці, забароненага, чалавечага.

Адчуваеш сябе, нібы ў Сярэднявеччы на імпрэзе вулічнага тэатру. Усё раптам пачынае рухацца. Падчас выступу грэкаў даходзіць да містыкі: зьяўляюцца свае бажавольцы. Нейкая жанчынка каля мяне пачынае надрыўна крычаць «Сатана», паказваючы на атэнскага акабрата на хадулях. Яе хутка адштурхоўваюць. На сцэне грае музыка. Жанглэры, фаервэрк, хадулі, агонь, зорнае неба...

Сьвята скончылася, а пераможцаў няма. Сёлета запрошаныя ўсе пераможцы папярэдніх дзесяці фестывалю, таму конкурсу не было. Зьехаліся найлепшыя.

Пасьля апошняга спэтаклю пачынаецца залова. Мы чакаем на маршрутку пад дашком тэатру. Побач праходзіць хлопец з знаёмым абліччам. Грацыёзнымі рухамі ён малое ў паветры сэрца і кдае яго нам. Гэта мім з Атэнаў...

Радзіма.org

Амаль тры тысячы мясьцінаў Беларусі, наведнікі з 117 краінаў — вялізны краязнаўчы рэсурс «Радзіма майго духу» трымаецца на энтузіязме двух чалавек. Зь Віктарам Каліноўскім і Канстанцінам Шастоўскім гутарыць Адам Воршыч.

На маніторы майго кампутара — выява Мірскага замку. Подпіс паведамляе, што здымак узяты з сайту «Радзіма майго духу» (www.radzima.org). Апрача мноства прыгожых «шпалераў» на рабочы стол кампутара, на сайце можна знайсці картачкі з усіх куткоў Беларусі, гістарычна-краязнаўчыя артыкулы пра гарады, мястэчкі і вёскі. Для стваральнікаў сайту Беларусь — панятак не палітычны, а геаграфічны і гістарычны. Таму ў пераліку абласцей пазначаны таксама Браншчына і Смаленшчына.

Ідэя і распрацоўка сайту належаць Віктару Каліноўскаму і Канстанціну Шастоўскаму. Віктар — гісторык па адукацыі, але працуе ў сфэры перавозак. Архітэктар Канстанцін — галоўным мастаком у выдавецтве. Дзякуючы спецыфіцы сваёй працы Віктар аб'ездзіў усю Смаленшчыну і Браншчыну.

Ідэя стварэння краязнаўчага інтэрнэт-рэсурсу зь вялікай колькасцю краязнаўчых прышлі ў галовы адначасова, калі яны яшчэ не былі знаёмыя. Віктар кажа, што падзяліўся сваёй задумай з сябрам, які зазначыў: «У майго брата такі ж намер». Так і пазнаёміліся.

Сайт Віктар і Канстанцін робяць уласнымі сіламі. Дапамагаюць добраахвотнікі — прысылаюць свае артыкулы, фота. Суаўтары згадваюць, як на пачатку працы адзін знаёмы гісторык выказаўся дужа скептычна: «Надоўга вашага запалу ня хопіць! Аднак сайт працуе з 2002 г., пастаянна дадаюцца новыя матэрыялы. У гэтым месяцы ўжо з'явіліся ангельская і польская версіі, якія сёння знаходзяцца ў стадыі напаянення і тэставання».

Канстанцін Шастоўскі: Пачалося ўсё з «Збору помнікаў гісторыі і культуры Бела-

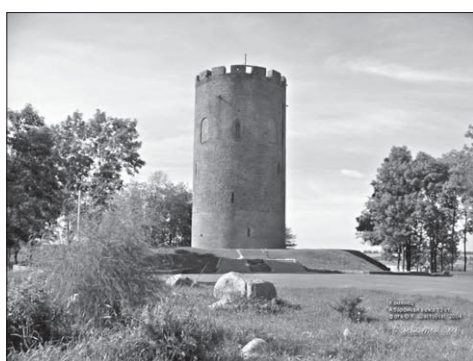
Укрыжаваньне.

Нясвіскі Фарны касцёл.

Сядзіба Швыкоўскіх у Пружанах.

Камянецкая вежа.

За тры гады працы Віктар Каліноўскі (зьлева) і Канстанцін Шастоўскі ўтоўпілі на сайце толькі дзясятую частку беларускага сьвету.

русі) — гэта быў «шкілет». А потым ужо шукалі ў архівах і на старых мапах будынкі, пазначаныя крыжыкамі, — цэрквы ці касцёлы. Потым узяліся за сядзібы, палацы, якія ў гэтых «Зборах» пераважна ўжо не разглядаюцца. Да звестак пра мясьціны патроху пачынаем даваць звесткі пра людзей, якія нарадзіліся ў гэтым месцы. Літаральна сёння дадалі колькі здымкаў помніка Караткевічу ў Воршы. Летась зрабілі разьдзел «Страчаная спадчына».

Сьпярша мы кінуліся фатаграфаваньнем, што ёсьць. А потым залезлі ў архівы, убачылі, што шмат якія помнікі проста «праехалі». І вырашылі: спачатку трэба зрабіць усю базу звестак. Цяпер яна ўдвай большая за друкаваны «Збор».

«НН»: А кантакты з афіцыйнымі структурамі ў вас ёсьць?

КШ: Ніякіх. Ні мы да іх, ні яны да нас...

«НН»: Ці гатовыя вы да таго, што аўтары артыкулаў могуць выставіць прэтэнзіі за парушэньне аўтарскіх правоў?

КШ: У кнігах «Памяць» бываюць фактычныя памылкі. Іх лёгка заўважыць. Мы іх выдаляем. Але аўтара і крыніцу заўсёды пазначаем.

Віктар Каліноўскі: Шмат хто кажа: калі ласка, калі раскупіцца наклад, бярыце і размяшчайце. Вядома, хацелася б больш аўтарскіх матэрыялаў. Хаця скардзіцца нібыта няма на што.

«НН»: Краязнаўцы ці прафэсійныя гісторыкі?

КШ: Прафэсійныя гісторыкі толькі абяцаюць. А краязнаўцы — так! Вось Уладзімер Скрабатун з Глыбокага, Кастусь Шыталь з Докшыцаў. Усяго ўдзельнікаў ужо больш за 150 чалавек. На старонцы «Аб праекце» ў нас пазначаны імёны ўсіх удзельнікаў, і мы ўсім вельмі ўдзячныя. Часта гэта людзі, якія самі даслалі нам свае матэрыялы, даведаўшыся пра існаваньне праекту.

«НН»: Колькі наведнікаў бывае на вашым сайце?

КШ: За дзень 120—150. Спадзяюся,

што хутка запусьцілі версіі на польскай, расейскай і ангельскай мовах, — тады наведнікаў будзе значна больш. Цяпер большая частка ідзе з замежжа — Польшча, ЗША, Расея і невялікі адсотак іншых краін. Паводле звестак «Акавіты», атрымліваецца 117 краін. Гэта пры тым, што інфармацыя падавалася па-беларуску.

ВК: Гэта пытаньне далейшага разьвіцьця: напаяненьне ангельскай, польскай старонак... Ня ведаю, праўда, ці магчыма на аматарскіх умовах зрабіць самі пераклады.

«НН»: Вы самі робіце сайт, выбіраеце ілюстрацыі, артыкулы. Гэта ж велічэзная праца...

КШ: Так, гэта вымагае шмат часу. Але ж да нас ніхто не надумаўся яе рабіць. Ёсьць праект «Глёбус Беларусі». Фатаздымкаў у іх болей, чым у нас, але ў нас база паўнейшая. Мы супрацоўнічаем з «Глёбусам»: калі ім патрэбны нашы здымкі, мы даём з пазнакай «radzima.org», калі нам трэба — мы пазначаем, што гэта зь іх сайту.

«НН»: Калі распрацоўвалася ідэя сайту, ці арыентаваліся вы на нейкія ўжо наяўныя рэсурсы? Ці ўсё ад пачатку да канца было цалкам самастойна?

КШ: Ад пачатку да канца! Потым ужо, праз год ці колькі, знайшлі сайт польскіх замкаў. Нешта падобнае ёсьць у Літве, але там збольшага ідзе інфармацыя без фатаздымкаў. У іх краіна маленькая, то яны ўжо склалі цалкам базу звестак па помніках.

«НН»: А якім будзе далейшае разьвіцьцё праекту?

КШ: Галоўнае цяпер — запусьціць іншамоўныя старонкі. Мясяцін у базе — амаль 3000, помнікаў — больш за 6000. І кожны артыкул трэба перакласці на польскую і ангельскую.

«НН»: Зьбіраецеся зрабіць і фатаздымкі ўсіх помнікаў?

ВК: Гучыць як праграма-максымум!

КШ: Але пакуль яны зьявляцца, гадоў 10 пройдзе... Прайшло тры гады — і толькі працэнтаў 10, можа, удалося размясьціць. Потым у нас у плянах Віленшчына, Беласточчына, Латгалія.

Праект «Радзіма майго духу»

сыстэматызуе і абнаўляе краязнаўчую інфармацыю. Ён уяўляе сабой даведнік, а ў далейшым і энцыклапэдыю краязнаўчых ведаў. На сайце багата арыгінальнага фотаматэрыялу, гістарычных звестак пра рэгіёны, дзе пражывае беларускі этнас.

Сайт існуе ў інтэрактыўным рэжыме. Кожны наведнік можа даслаць свой матэрыял, які будзе прагледжаны і апублікаваны. На старонцы дзейнічае сэрвіс электронных паштовак.

Прычыны стварэння:

Новае інфармацыйнае асяродзьдзе патрабуе новых падыходаў да існуючай інфармацыі, рэалізацыі новых сродкаў яе перадачы карыстальніку, а таксама дае магчымасьць цэнтралізацыі інфармацыі з шэрагу незалежных крыніц. Для Беларусі пытаньне цэнтралізацыі намаганьняў у гісторыка-культурнай сфэры застаецца адным з асноўных. Культурная спадчына на сёньняшні дзень зьяўляецца тым маркёрам, па якім адрозніваюцца народы і людзі адзін ад аднаго.

Геаграфія праекту

Берасьцейшчына
Гарадзеншчына
Віцебшчына
Невельшчына
Магілёўшчына
Гомельшчына
Меншчына
Менск
Смаленшчына
Браншчына
У плянах:
Віленшчына
Беласточчына
Латгалія

Якая з нашых страваў можа быць больш нашай, чым бульбяная бабка? Згатаваная ў печы, зь мясам і прысмакамі, са смятанай альбо з халодным малаком на запіку? Але карэньні гэтае спрадвечнае беларускае стравы маюць куды больш старажытнае паходжаньне, чым сама бульба. Піша Сяргей Харэўскі.

Народжаная на Ёсходзе

У выглядзе запяканкі з драбнёнай — дранай альбо шаткаванай — гародніны з дадаткамі мукі й яек, стравы паходзіць з Блізкага Ёсходу. Жыды рабілі яе ў біблейскія часы, і па-іхнаму яна завецца *кугель*. Гэта старажытная сьвяточная стравы на Пэйсах. Натуральна, пачаткова кугель — гэта запяканка з гародніны й з калівам мукі. У ейных складніках зазвычай былі гарбузы, кабачкі, морква. Сьвежы кроп, зялёная цыбуля й часнык таксама былі распаўсюджанымі элемэнтамі. У кухні жыдоў-сэфардаў падсмажаны на аліўкавым алеі кугель з хрумсткай скарынкаю быў абавязкова шчодрэ запраўлены шпінатам і цукіні. А вось у пэрсідзкіх і турэцкіх жыдоў стравы гэтай была немагчымаю без цыбулі-парэю. Падаваўся кугель на сьвяты з запечанай курыцай ці з малочнымі прадуктамі. Хоць у пост можна было абысьціся й выключна расьліннымі інгрэдыентамі.

Клясычны сьвяточны кугель дзе-небудзь у Міжземнамор'і робіцца прыкладна гэтак:

На 6—8 порцый бярэцца 6 ст. лыжак аліўкавага алею, 2 буйныя пёры цыбулі-парэю, паўкілі прамытага шпінату, 1 кабачок, надраны на буйнай тарцы, 3 дробна нашаткаваныя зубкі часныку, пару шчопцяў меленай куркумы, 3 ст. лыжкі мукі з мацы, пару лыжак нарэзананага зялёнага кропу, 3 яйкі, соль, чорны й духмяны перац, долькі лімону для прыгажосці.

Моцна разагрэць печ ці духоўку да 200°C. Тамака на алеі ў патэльні падсмажыць цыбулю. Пасыля выняць, дадаць абшпараны кіпнем шпінат, нашаткаваны кабачок і перамяшаць з цыбуляю. Дадаць часнык, зялёную цыбулю, куркуму, соль зь перцам.

Дадаць у гародніну ўдольна мукі, каб атрымалася густое цеста. Дадаць ва ўзбятых яйкі зялёны кроп і зьмяшаць зь цестам. Пасыля выкласці ў тую ж патэльні й запекчы. Па гатовасці падсыпаць рэштаю дробна нарэзананага зялёнага кропу, прысунуць лімонным сокам і ўпрыгожыць ягоньмі долькамі. Надаюцца масьліны.

Заваяваньне стала ліцьвінаў

У нашых краёх рэцэпт перажыў немаля зьмены. Перадусім праз бульбу, што стала асноўным інгрэдыентам кугелю. XIX ст. стала часам поўнай бульбяной перамогі на палетках. Калі ў Гарадзенскай губэрні ў 1822 г. было сабрана 7,1 тыс. чвэрцяў (1 чвэрць — 101,7 кг. — «НН»), то ў 1827 г. ужо ў 100 разоў болей! У справаздачах Менскай ды Віцебскай губэрняў за 1828 г. адзначалася, што «бульба зьяўляецца памочнікам да харчаваньня, родзіць выдатна, з посьпехам паўсюль тут разводзіцца».

Па-другое, празь зьбядненьне беларускага габрэйства за расейскім часам, у стравы дадавалі адно тое, што выстала пад уласнымі вокнамі. Нават перац быў прыкметаю раскошы.

Бэз-Карніловіч пісаў пра тых часы: «...габрэі бедныя да скрайнасьці. Зазвычай на іхных сталах адзінай ежаю ёсьць кугель. І то не заўсёды...». То бок, кугель, ці ўжо бабка, былі амаль сынонімамі галечы.

Калі верыць нашым крэйзнаўцам, кугель, які сёньня мы завём *бабкаю*, яшчэ ў сярэдзіне XIX ст. ня трапіў на сталы бела-

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

Бабка — сястра кугеля

русаў. Але супольная нястача хутка зьмяшала традыцыі. Да гэтага ж спрычыніўся і татальны распаўсюд бульбы ў нашым краі. На мяжы XIX—XX ст. беларускае бульбаводзтва было найлепшым і адным з наймацнейшых у межах Расейскай імперыі. На 1913 г. прыпадае пік дарэвалюцыйнай беларускай бульбяной вытворчасці — пасяўная плошча складала 583,3 тыс. га, ураджайнасць — 6,4 т/га, валавы збор — 4 мільёны тонаў! Спажывўная, простая й смачная стравы з бульбы напачатку XX ст. стала, урэшце, звычайнаю на сталах і габрэяў, і беларусаў, і летувісаў, і ўкраінцаў. Літоўцы нават не парупіліся вынаходзіць уласнае слова й завуць гэтую страву блізу па-жыдоўску — *кугеліс*. Робіцца ён прыкладна гэтак:

Каля тузіна бульбінаў, 1 ст. лыжка шмальцу, ці сьвежага свінога тлушчу, 70 г сала, 1—1,5 яйка, 2 цыбуліны, 2 вялікія лыжкі смятаны, соль, перац.

Абабраную бульбу надраць на тарцы, дадаць соль, перац, яйка, добра перамяшаць.

На нагрэтую патэльнію ці працьвінню, шчодрэ змазаную свіным тлушчам, раскласці бульбяную масу слою ў 3—5 см, зьлёгка перамяшаць яе з зашквараным салам. Выпякаць у гарачай духоўцы, пакуль не зарумяніцца верх. Гарачы кугеліс разрэзаць на чатырохвугольныя кавалкі, асобна падаць падсмажаную на сале цыбулю са шкваркамі, зьмяшаную са смятанай.

Відавочна, *кугеліс* — родны брат беларускае *бабкі*. І літоўцы ім надзвычай ганарыцца. Яны таксама часам кладуць у кугеліс сьвіныя падвэнджаныя рулькі альбо, у пост, закладаюць у сярэдзіну сялянскі тварог. Як бачыце, такую кухню назваць постнай альбо дыстычнай не павернецца язык.

Наш ідэал смакаты

Але адкуль пайшло беларускае найменьне гэтае жыдоўска-ліцьвінскае стра-

Бабка самая-самая

Кіляграм бульбы, 60 г сушаных ці сьвежых грыбоў (белых ці лісісчак), 150 г сьвіное выразкі, 2 цыбуліны, вялікая лыжка мукі, столькі ж маргарыну, 50 г шкваранага сала, паўшклянякі смятаны, соль, духмяны й чорны перац, лаўровы ліст, каляндра, кмен.

Загэдзя падрыхтаваныя (замочаныя, калі сухія) грыбы зварыць, нарэзаць саломкаю. Сьвініну нарэзаць кубікамі, папярчыць.

Грыбы зь мясам абсмажыць на сале, дадаць смятану, соль, патушыць 5—10 хвілінаў.

Бульбу абабраць, надраць на тарцы, дадаць растоплены маргарын, грыбы й сьвініну з цыбуляй, перцы, тоўчаную каляндру з кменам, лаўровы ліст, перамяшаць. Падрыхтаваную масу выкласці ў чыгунок ці глыбокую патэльнію, папярэдне змазаную тлушчам, і запекчы ў духоўцы ці ў печы. Пры канцы зьверху прысунуць ці тапленым маслам ці тлушчам. Ізноў заставіць у печ літаральна на колькі хвілінаў.

Зрабіць смятанны соўс, пагрэўшы смятану ў той самай патэльні, дзе смажылі грыбы й мяса з цыбуляю, дадаўшы шчодрэ драбнютка нарэзананага зялёнага кропу, пяташкі, салеры й зялёнае цыбулі. У якасці гарніру надаюцца маласольныя гурочки з кропам.

Запіваць бабку сама лепей вельмі халодным малаком, можна й кіслым. На здароўе!

вы? Стагодзьдзямі бабкай называлі салодкі пірог. У палякаў *babka* — традыцыйная сьвяточная выпечка з цукатамі, разынкамі, арэхамі ды прапітаная ромам, ды пасыпаная цукравой пудраю. Вераемна, назва беларускае *бабкі* — іранічная. Маўляў, такая мужыцкая *babka* ў ліцьвінаў. Але як не называй, рэцэпт і інгрэдыенты амаль аднолькавыя па ўсёй Беларусі:

паўкілі бульбы, адна вялікая лыжка мукі, пару буйных цыбулінаў, яйка, блізу 150 г сала, пару лыжак топленага масла, соль, лаўровы ліст, перац.

Бульбу абабраць, надраць на тарцы, дадаць мукі, убіць яйка, абсмажаную на скварках цыбулю, соль, перац, лаўр ды перамяшаць. Бульбяную масу выкласці ў самую глыбокую патэльнію, параўняць і залячы ў духоўцы ці ў печы. Пры канцы апырскаць маслам, каб зьверху паджуралася скарынка. Падаваць з халодным малаком ці са смятанай.

Гэты няхітры рэцэпт нагэтулькі трывала ўвайшоў у беларускі побыт, што безь яго немагчыма было сабе ўявіць нават беларускага савецкага *абшчаніты*.

«Вячэрні Мінск» у 1973 г. паведаміў такую навіну: «Дні беларускіх нацыянальных страваў адбываюцца на прадпрыемствах трэсту сталовых Першамайскага раёну па чацьвяргах і пятніцах. У гэтыя дні вы зможаце пакаштаваць беларускі боршч, малочную зацірку, бульбяны суп з салам, малочны суп з бульбянымі клецкамі, мачанку з блінамі, бульбяныя піражкі з капустай, дранікі, *бульбяную бабку*...». І гэта было праўдаю! Ці ня ў кожнай сталоўцы часоў БССР хоць раз на тыдзень ды была бабка. Нацыянальны ідэал смакаты й уежнасьці.

Насамрэч бабка — стравы ўнівэрсальная. Варта дадаць той ці іншы прадукт — і яна стане сьвяточнай ці поснай, цалкам насквай альбо зусім экзатычнай. Варта толькі замест сьвінога тлушчу скарыстацца аліўкавым алеем, альбо замест грыбоў дадаць чарнасьліваў, морквы й курагі ці замест скварак зь мясам дадаць ласасіны. Ці шчодрэ дадаць розных гатункаў сыру замест скварак. Таму экспэрымэнтуйце й каштуйце, разважаючы пра глыбіню нацыянальных традыцый і парадоксы іхнага паходжаньня.

іграў Адамовіч»

Антон Адамовіч у прытулку для састарэлых у Нью-Ёрку. Апошні прыжыццёвы здымак.

мяркоўваў з Адамам Бабарэкам ідэю новага артыкулу, гэтым разам аб творчасці Максіма Лужаніна. Аднак найбольшы Адамовіч чаў твор часу знявольнення і высылкі пра іншае. Гэта — інфармацыйна насычаная расейскамоўная аўтабіяграфія, напісаная ў 1935 г. адмыслова для «органаў» і не прызначаная для друку. Яна дазваляе глыбей зазірнуць ува ўнутраны сьвет дваццацішасцігадовага сьляпца.

Аўтабіяграфія паказвала, што яе аўтар раскаяўся ў сваіх памылках і ўхілах, перавыхаваўся, засвоіў правільны лад мыслення і не ўяўляе небяспекі савецкай сыстэме. Каб засьведчыць сваё ідэйнае перааджэнне, Адамовіч выкарыстоўваў моўныя знаходкі тагачаснай савецкай прапаганды, ацэньваў творчасць знявольненых пісьменьнікаў у пралетарскім духу, доўга ды пакутліва каўся (часам не без іроніі — «мы ўсе, наслядоўчы парадам Пушчы яго сабаку, насцярожана ставіліся да ўсяго расейскага»).

У той час пажадана было

рабіць даносы, і Адамовіч іх рабіў. Упершыню ён данёс на свайго калегу на высылцы, былога студэнта пэдагагічнага факультэту БДУ, Зьмітра Дунька начальніку раённага аддзяленьня НКВС у 1934 г. У аўтабіяграфіі ёсьць звесткі, якія маглі паламаць лёс Паўлу Тараймовічу, жонцы Ф. Купцэвіча і асабліва Кандрату Сяледчыку, даносам на якога тэкст завяршаецца (той, маўляў, параўноўваў палітыку савецкай улады з каляніяльнай палітыкай Мікалая I).

Тое, што гэтыя паводзіны амаральныя і заслугоўваюць самай суровай ацэнкі, ясна кожнаму сьведомаму чалавеку. Значна цікавей, аднак, паразважаць, што падштурхнула Адамовіча да гэтага падзеньня.

У субкультуры беларускай савецкай інтэлігенцыі 1930—1940-х г. данос успрымаўся як натуральны атрыбут жыцця. Паўліна Мядзёлка даносіла на Янку Купалу, Алесь Дудар — на Міхася Зарэцкага, Язэп Лёсік падчас следзтва аб «Саюзе вызваленьня Беларусі» каго

толькі не абгаворваў. Верагодна, нечы данос зламаў жыццё й самому Антону Адамовічу. Мікола Ёлашчык у 1944 г. жыў разам з супрацоўнікамі Беларускай акадэміі навук у маскоўскай гасьцініцы «Якар», пастаянна баючыся даносу: «Я ведаў, што сустракацца зь мянчанамі ня трэба, самае лепшае, каб ніхто ня ведаў, што я ў Маскве, інакш хто-небудзь скажа каму-небудзь і г.д.». Тое ж самае іншымі словамі падкрэсьліваў Адамовіч у «Аўтабіяграфіі»: «Побач з гэтым настроем невінаватасці вельмі характэрны й настрой боязі адзін аднаго, боязі правакацыі і даносу».

Ня чым іншым, як публічным даносам, нельга назваць і калектыўныя звароты беларускіх пісьменьнікаў з патрабаваньнямі суровага пакараньня сваім знявольненым калегам. Ужо ў лістападзе 1930 г. засталыя на волі сябры «Ўзвышша» (Кандрат Крапіва, Максім Лужанін, Пятро Глебкі і г.д.), каб адхрысьціцца ад сваіх знявольненых калегаў (Адама Бабарэкі, Уладзімера Дубоўкі, Ан-

тона Адамовіча і інш.), ухвалілі такі публічны данос. Пры канцы 1930-х свае подпісы пад падобнымі дакумэнтамі давадзецца ставіць і Коласу з Купалам.

Такім чынам, мы маем справу з калектыўнай паталёгіяй у асяродзьдзі нацыянальнай эліты, для якой шырока зразуметы данос стаў спосабам барацьбы за існаваньне.

Гэтую «субкультурную» матывацыю можна назваць суб'ектыўнай. Існавала яшчэ і аб'ектыўная матывацыя, якую ўдала сфармуляваў ізноў-такі Адамовіч у «Аўтабіяграфіі»: «Прычыны... ува ўстаноўцы, што разглядае нас усіх як ворагаў грамадзтва. Усякі данос можа дзеяць толькі тады, калі той, на каго даносіцца, ужо і падазраваны, і вывучаны з пункту гледжання гэтай устаноўкі, і, такім чынам, данос можа толькі аформіць або фарсаваць паводзіны таго, неабходнасьць чаго ўжо вядомая і без даносу».

Тым самым да ранейшай высновы аб даносе як спосабе барацьбы за існаваньне трэба да-

даць істотнае ўдакладненьне: ...у варунках таталітарнай дзяржавы, якая плянамерна ўжывае тэрор супраць сваіх грамадзянаў для дасягненьня бягучых палітычных мэтай. Нацыянальна арыентаванаму інтэлектуалу ў такой сытуацыі застаецца або прыняць правільны гультні, створаныя сыстэмай, або фізычна згінуць.

І апошняе тут. Хаця дакладна невядома, хто ці што паспрыяла вызваленьню Адамовіча зь менскай турмы НКВС у 1938 г., але гэта было б немагчыма без найбавейшага ўдзелу самога вязьня, яго вострага інтэлекту і крайняга апартунізму. Гэтая якасьць будзе напоўніцу запатрабаваная і пры чарговым крутым віражы Адамовічавага лёсу.

Ідэоляг беларускай калябарацыі

Для менскай інтэлігенцыі замена ў 1941 г. аднаго таталітарнага рэжыму другім, мала менш жорсткім, прывяла да зьменаў у гэрархіі сымбалёў і нарацыяў, але не манеры мыслення. У такіх абставінах Адамовічава здольнасьць да інтэлектуальнай мімікры прыдалася як найлепей і вывела яго на пазыцыю ідэоляга беларускай калябарацыі. (Да свайго ад'езду ў 1943 г. у Бэрлін ён быў фактычным рэдактарам тагачаснага менскага афіцыйнага «Менскай (Беларускай) газэты».)

Пра ідэю, погляды, рыторыку і г.д. тагачаснага Адамовіча найлепей дае ўяўленьне яго тагачасная публіцыстыка. Зь яе ў гэце выданьне ўвайшло колькі тэкстаў. Нягледзячы на вялізныя часам купюры, яны перадаюць дух свайго часу.

І савецкі, і нямецкі (да 1945 г.) этапы творчасці не былі асабліва прадукцыйныя для Адамовіча. Творы гэтага часу займаюць другараднае месца ў згаданым выданьні. Куды больш плённым быў уласна эміграцыйны пэрыяд, на які і прыпадае росквіт яго крытычнага таленту. Гэта выявілася найперш у галіне якасьці, г.зн. у набліжэньні да заходняга стандарту літаратуразнаўчага дасьледаваньня. (Хаця ранейшай абмежаванасьці што да аб'екту дасьледаваньня так і не ўдалося пераадолець.) Акурат гэты, найбольш несавецкі даробак, быў такім правакацыйным для Сачанкі. Як тут не сказаць пра дабратворны ўплыў лібэральнай дэмакратыі на дасьледаваньні беларускай літаратуры!

Эўрапейскі гуманітарны ўнівэрсытэт у Вільні апублікаваў умовы прыёму абітурыентаў на наступны навучальны год

Эўрапейскі гуманітарны ўнівэрсытэт у Вільні (Літва) апублікаваў умовы прыёму абітурыентаў на вочную форму навучаньня на праграмы бакаляўраўскага і магістарскага ўзроўня на 2005/

2006 навучальны год.

Унівэрсытэт плянуе набраць 170 студэнтаў на бакаляўраўскія праграмы па наступных кірунках: паліталёгія (эўрапейскія дасьледаваньні); філязофія (гісторыя філязофіі, філязофская антрапалёгія і этыка, філязофія і сацыяльная тэорыя, філязофія і тэорыя культуры); візуальны дызайн, культурная спадчына і турызм, сучаснае мастацтва і камунікацыя; права (міжнароднае права); гісторыя і культурная

антрапалёгія (беларусістыка); мас-мэдыя, культура і грамадзтва.

На магістарскія праграмы па практычнай філязофіі, візуальных і культурных дасьледаваньнях, гендэрных дасьледаваньнях, эўрапейскіх дасьледаваньнях, міжнародным і эўрапейскім праве, адміністрацыйным грамадзкім арганізацыям будзе залічана 90 абітурыентаў.

Выпускнікі атрымаюць літоўскі дыплём, які прызнаюць краіны Эўрапейскага Зьвязу.

Заняткі ва ўнівэрсытэце будуць вольныя на расейскай, беларускай і іншых эўрапейскіх мовах.

Навучаньне па ўсіх праграмах будзе ажыццяўляцца бясплатна за кошт грантаў, што выдзяляюцца замежнымі фондамі і некамерцыйнымі арганізацыямі грамадзянам Беларусі.

Правілы прыёму і падрабязная інфармацыя для абітурыентаў зьмешчаныя на сайце ўнівэрсытэту www.ehu-international.org.

Сум па дому Твайму нішчыць мяне

ІГАР БАБКОЎ

Зыначаюцца крокі:
Лякарні, душы, брамы,
Таемныя вырокі,
Расквечаныя крамы.

Пустыя калідоры —
Адчужана прастора.
Бальсанавыя норы
Вялебнага сабору.

Нязбыўна, назаўсёды,
Адчайна, гожа, шэра:

Самотных вулак лёды
І цішыня, і вера.

*** (сказала: хадзем, хадзем)

сказала: хадзем, хадзем
там, дзе раскінута пасьвіцца неба пад сном
валажараў
дзе пастухі і авечкі разгорнуты на старонцы
дзевяць
дзе сэрца ціха пульсуюе

вечар
за акіянам

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕУ

Дыялёг для нечага.

— Праз тое, што ёсьць сэмты, ёсьць антысэмты. Так?.. Калі ж ёсьць сэмты і антысэмты, дык павінны быць...

— Ну-ну... Хто?

— А хто яго ведае!.. Праз тое, што ёсьць сэмты і антысэмты, няма шмат чаго іншага, што павінна было б быць.

Пра дзіця можна сказаць: «Цела малое, а душа ж уся». Даўно гэта нашу — і нікуды не ўстаўляецца. Мусіць, дастатковае

само па сабе.

Ён любіў слухаць музыку, лежачы... Так слухаў і ў труне.

Захапляемся: як слаўна ўсё, госпадзе, наладзіў ты ў сьвеце!.. І не адчуваем: як? Вось для каго граюць на пахаваньні? Хіба для нябожчыка, які ня чуе?.. Не. Значыць, іграюць для жывых. Тады чаму гэтак сумна?.. Гэта ж радасьць: ён ужо там, а мы яшчэ тут!

Жыцьцё, уладкаванае людзьмі, якраз і

не дае адчуць яго так, як яно ўладкаванае Богам.

Сы прычэпіўся: «Адай мне тэлевізар! Ты ўсё адно яго не ўключаш, а я футбол пабачу...»

Адаў яму тэлевізар.

Праз пару дзён звоніць: «Ты нашто мне даў тэлевізар такі гаўняны! Я лёг глядзець, а нашы прайгралі!»

Пытаюся (бо размова пра чэмпіянат Эўропы, дзе беларусаў не было): «Якія нашы?»

«Рускія!»

Во табе і нацыяналіст. «У расейцаў шаблі касыя, у расейцаў вочы Батыя...» І гэтакі нацыяналізм доўжыцца ў Беларусі ўжо больш за тры стагодзьдзі. Ад Трынаццацігадовай вайны, у якой нашы (ужо і ня ўцяміць, якія?) прайгралі. У чым паспрыялі таксама нашы: украінскія казакі, якія выступілі супраць Вялікага Княства Літоўскага на баку маскоўскага цара. І ў іх таксама былі «шаблі касыя».

Скрозь нашы — і ўсе нашы прайграюць.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЬЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Bumblauskas, Alfredas. Senosios Lietuvos istorija 1009—1795. — Vilnius: R.Paknio leidykla, 2005. — 486 p. [Бумблаўскас, Альфрэдас. Гісторыя старажытнай Літвы, 1009—1795.]

Ілюстраваная гісторыя ВКЛ — 1200 ілюстрацыяў. Падобны візуальны жанр цяпер вельмі папулярны, і можна казаць, што кніга вырасла з цыкло, тэлевізійных перадач, якія А.Бумблаўскас веў разам з патрыярхам літоўскай гістарыяграфіі Э.Гудавічусам і якія былі публікаваныя паводле канонаў шоу. Парадаксальна думкі агучваліся аўтарам як на тэлебачаньні, так і цяпер у кнізе.

Lietuvos archeologija. T.28: Skiriama Vytauto Urbanavičius — 70-mečio jubiliejui. — Vilnius: Diemedžio leidykla, 2005. — 238 p. [Літоўская археалёгія. Т.28: У адзнаку 70-годзьдзя Вітаўтаса Урбанавічуса.]

Найноўшы том сэрыйнага выданьня «Літоўская археалёгія» ўшаноўвае юбілей выдатнага літоўскага археоляга Вітаўтаса Урбанавічуса — вядомага дасьлед-

чыка Ніжняга замку ў Вільні. Адпаведна падобраны і тэматыка тому — зьбоўшага артыкулы пра замкі. Варта адзначыць, што аўтарству Ёрбанавічуса належыць таксама фантастычная інтэрпрэтацыя прыступкавай канструкцыі, знойдзенай у сутарэньнях Віленскай арцыкатэдры. Пры адсутнасці надзейна датаванага матэрыялу, рэшткі першай катэдры злічваюцца да сярэдзіны XIII ст. Гэта зьяўляецца з хростам Міндоўга, вяртаньнем Літвы ў паганства і новым хростам у 1387 г. Рэшткі паганскага капішча і лічацца дзьве лесьвіцы невядомага прызначэньня, знойдзеныя ў паўночнай наве катэдры. Паводле меркаваньняў прыхільнікаў віленскай канцэпцыі каранацыі Міндоўга, на гэтым месцы знаходзіліся прыступкавыя паганскія аўтары. Гэтыя аўтары нібыта былі ўзьведзены наверх разбураных калён першай катэдры, на якія і мусілі абাপірацца згаданыя лесьвіцы. У 1387 г. на тым жа падмурку нібыта дабудавалі верхнюю частку, і капішча зноў ператварылася ў катэдру. У такім выпадку ўжо зусім не патрэбны Наваградак, а таксама трацыць сваю актуальнасьць легенда пра заснаваньне

Вільні Гедымінам. Згаданая канцэпцыя выклікала ў Літва цікавасьць, але таксама скептычныя водгукі спецыялістаў.

Mindaugo knyga. Istorijos šaltiniai apie Lietuvos karalių / Lietuvos istorijos institutas; parengė ir į lietuvių kalbą išvertė Darius Antanavičius, Darius Baronas, Artūras Dubonis (atsakomasis redaktorius), Rimvydas Petrauskas. — Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2005. — 424 p., iliustr.

[Міндоўгава кніга. Гістарычныя крыніцы пра літоўскага караля / Інстытут гісторыі Літвы; Падрыхтавана і перакладзена на літоўскую мову Дарусам Антанавічусам, Дарусам Баронасам, Артурасам Дубонісам (адказны рэдактар), Рымвідасам Пятраўскасам.]

У кнізе зьмешчаны ўрыўкі з гістарычных крыніц XIII—XVII ст., у якіх апавядаецца пра караля Міндоўга. Так, на вокладку кнігі вынесены бурштынавы крыж, узяты з кнігі «Краіна Беларусь» (2003),

ілюстраваная частка якой падрыхтавана мастаком Э.Герасімовічам.

Pirmasis Lietuvos Statutas ir epocha: straipsnių rinkinys / Vilniaus universitetas [sudarė Irena Valikonytė ir Lirija Steponavičienė]. — Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. — 302 p.

[Першы Літоўскі статут і эпоха: зборнік артыкулаў / Віленскі ўнівэрсытэт; Укл. Ірэна Валіканітэ і Лірыя Сьцяпанавічэна.]

Зборнік складаюць матэрыялы, агучаныя на аднайменнай канфэрэнцыі, якая адбылася ў Віленскім ўнівэрсытэце ў верасні 2004 г. і была прысьвечана 475-годзьдзю ўнікальнага помніка права ВКЛ. Месца правядзеньня канфэрэнцыі не было выпадковым. У Вільні ўжо складалася сталая традыцыя дасьледаваньня пытанняў права эпохі ВКЛ, і можна гаварыць нават пра ўтварэньне адпаведнай гісторыка-прававой школы. Тэксты аўтараў друкуюцца ў арыгінале: на літоўскай, беларускай, польскай, украінскай, расейскай, нямецкай мовах — так, як дасьледчыкі выступалі на канфэрэнцыі.

ADZ

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

2005. Маша і домработніца

Пра размову домработніцы з Машаю расказала Машына мама — Кася. Яна мае дом на беразе возера, заможнага мужа, сына — брытанскага студэнта і домработніцу. Кася яшчэ шмат чаго мае, але тое не істотна для гэтай гісторыі. Аднайчы Кася пачула, як домработніца ўшчувае дзесяцігадовую Машу: «Ты раскідваеш рэчы, а я іх за табою збіраю. А некалі даўно, Маша, калі я была такою, як ты, у майго таты-генэрала быў вялікі дом, у тым доме працавала домработніца. Я, як і ты, раскідвала рэчы абы-дзе і абы-як абыходзілася са сваёю вопраткаю і сваім абуткам. Домработніца прыбірала за мною, а потым сказала, што надыйдзе іншы час, калі я сама буду прыбіраць чужое. Вось я прыбіраю чужое, але не хачу, каб ты, Маша, праз нейкі час апынулася на маім месцы і пачала за кімсьці прыбіраць. Лепей ты паслухай мяне і навучыся прыбіраць сама за сабою». На Машу навучае работніцы ніякага ўражання не зрабіла — як раскідвала рэчы, так і раскідвае, — а вось на Касю падзейнічала. «Сапраўды, так хутка прывыкаеш і да садоўніка, і да шофэра, і да той жа домработніцы, што забывае пра зьменлівасьць жыцьця, забывае, што з гаспадыні можаш у адно імгненьне ператварыцца ў работніцу, у самую звычайную домработніцу, і толькі калі табе зноў моцна пашанцуе, ты апынешся ў вялікім і сьветлым доме».

2004. Пятроў і ўзнагароды

Жыў у Менску генэрал Васіль Пятроў, а я сябраваў з генэральскім сынам, таксама Васілём. Сын-Васіль не любіў дэтэктываў, не любіў вайскоўшчыны, не любіў мілітарызму. Сын-Васіль любіў музыку, паэзію любіў. Таму і сябраваў я з сынам, а не з генэралам. А калі генэрал Пятроў выправіўся ў незваротную вандроўку, да мяне пачалі зьявляцца людзі, якім карцела пазнаёміцца з Васілём-малодшым, каб купіць у яго бацькавы ўзнагароды. Варта сказаць, што ўзнагароды засталася поўная шафа. Генэрал Пятроў пражыў доўгае баявое жыцьцё, перамогі зьмяняліся паразамі, але перамог, пазначаных дзяржаўнымі ўзнагародамі, было шмат. Я нікога не пазнаёміў з малодшым Васілём, бо не хацеў удзельнічаць у гандлі чужымі медалімі і ордэнамі. І яшчэ мяне здзівіў кантынгент людзей, якія цікавіліся такой спадчынай. У большасьці сваёй гэта былі людзі, што служылі разам з генэралам Пятровым, людзі, якія маглі б, як генэрал, атрымаць падобныя ўзнагароды — маглі б, а не атрымалі і вырашылі іх папросту прыдбаць. Дзіўнавата яшчэ й тое, што яны ўсе як адзін тлумачылі прыдбаваньне ўзнагарод тым, што сын-Васіль ня варты таго, каб мець тыя медалі. Праз гэта я нікога і не знаёміў зь ім.

P.S. Ад бацькі ў нашай сям'і застаўся ордэн. Ня буду казаць, што ён для мяне зьяўляецца рэліквіяй, але і прадаваць яго ня стану, бо ўсе патэнцыйныя пакупнікі ордэнаў апырыры горшыя за іх першых гаспадароў.

Багемныя «загоны» Барыса ды Антона

Багемны стыль жыцця
заразны. Піша Тэда Лі.

Менская празнасць

Антон і Барыс, хоць і паасобку жывуць, перажываюць самыя істотныя моманты разам. На размову яны таксама прыходзяць разам і радасна апавядаюць пра свой багемна-лайдачы, па-нахабнаму безадказны і гэтым вельмі заразны стыль жыцця.

Антон Кашлікаў — ужо амаль што вядомы пісьменнік. Зь нядаўніх часоў беларускі. Катацца на іртах беларускамоўнай творчасці яго навучыў менавіта Барыс, які аднойчы завёў яго ў рэдакцыю часопісу «Студэнцкая думка». Антон хварэе на сучасную літаратуру, асабліва літаратуру для маладых, напісаную маладымі. Ён трэці год вучыцца на журфаку, шансе прыгожых паненак і піша мильныя апавяданні зь мядова-романтычным пачаткам, беларускімі рэаліямі і па-жыццёваму абломным канцом. Апавяданні чытае ўвесь факультэт, але Антон не баіцца крытыкі і не саромеецца сябе самога.

Барыс Мікалайчык жыве па невытлумачальным графіку. Робіць што хоча. Кінуўшы журфак на першым курсе, ён зноў вярнуўся ў шэрагі сёлетніх першакурснікаў, тры гады адпрацаваўшы «чорнаробочым». Дзеля вопыту працы, дачыненняў і «досьведу быцця лузэрам». Казалі нават, што некаторы час ён збіраў алюмін на бабудніных градках ды вёз яго ў Расею. Іншыя расказвалі, што самі бачылі, як ён пасьвіў горных казлоў на Алтаі. Паводле слоў Антона (прамоўленых прыглушаным ад зайздрасці голасам), Барыс вельмі лёгка сыходзіцца з людзьмі, а тэя яму давараюцца. Адным словам, сапраўдны «журык». Ужывае слова «піярыць» бясконцую колькасць разоў.

Антон Кашлікаў (на прыэднім пляне) і Барыс Мікалайчык.

Сыквэл

Улетку Антон напісаў бульварны раман па-расейску. Сам кажа, што, нягледзячы на тое, што пісаць раман яго вельмі «перла» і сам працэс вельмі захапляў, усё ж гэта была праца дзеля грошай. Нейкае пісерскае выдавецтва ўжо зацікавілася Антонай працай, і цяпер Кашлікаў нэрвова пацірае далонькі ў чаканні свайго першага выдання. Антон лічыць, што ні ў Расеі, ні тым больш у Беларусі сёння няма таленавітых маладых пісьменнікаў. А калі і ёсьць, то іх ніхто не чытае і ня ведае. «Проста іх ніхто не піярыць», — дадае Барыс.

Антон паспрабаваў заняць кавалак гэтай нішы ў Расеі і заадно вывезці адтуль пару сотняў (тысяч, сотняў тысяч?) дзеля свайго росквіту. Барыс, пачытаўшы твор, як і належыць сябру, пахваліў першыя дзве часткі і шчыра незалюбіў апошнюю. Антон кажа, што ў жыцці кожнаму

творцу патрэбен свой Барыс, які выклікае давер і ніколі ня схлусіць.

Празь некаторы час хлопцы збіраюцца заняцца зусім іншымі справамі. У іх плянах — раман «Сыквэл». Барыс не бяз гонару прызнаўся, што раман выйдзе тарашкевіцай. Канцэпцыя наступная: раман апіша нашу Бацькаўшчыну праз 30 год, сьцёбу і сьцёбных рэалій там будзе настолькі шмат, наколькі гэта патрэбна, каб атрымаць славу, аплядысменты ды прызнанне маладога чытача. Абодва рыхтуюць сябе да таго, што, апроч духоўных узнагарод, з рамана нічым узабагаціцца ня выпадзе. Але на тое і ёсьць «старэйшая сястра».

Мандарыны і салодкі пах халявы

Барыс і Антон часта наведваюцца на прэс-канфэрэнцыі, дзе ёсьць халяўныя пірожныя, бутэрброды, напоі. У самы апошні

раз Антон частаваўся на фуршэце ў гонар прэзэнтацыі першай песьні гімнастыкі Наталлі Пальчэўскай, якая, адсьпяваўшы праграму, у адзіноце паядала мандарынкi. Пасьля яны з Барысам наведаліся на прэзэнтацыю новага кампакта гурту «Кукль». «Толькі не халява дзеля халявы, — у два галасы крычаць хлопцы. — Менавіта так збіраецца новы матэрыял. Апроч таго, калі ты галодны, ты не павінен ісьці ў кавярню і траціць грошы. Заўсёды можаш завітаць і паесці, заадно налавіць патрэбнай інфармацыі».

Мандарынкi вабяць хлопцаў, але альтэрнатывы шмат, і, калі падвернецца якая цікавая прапанова, абодва ня супраць паспрабаваць сябе ў розных сферах дзейнасьці. «Існуе думка, што варта выбіраць ношу па сабе, — філізофствуе Антон. — Але гэта поўная лажа, бо браць трэба як мага больш і цягнуць як мага далей. Калі гэта будзе звальвацца

зь цябе, то так яно і трэба. Нешта ўсё роўна дацягнеш да канца». Барыс больш паспрабаваў за жыццё, і яго не палохае ніякая праца. «Кліч, калі што-небудзь падвернецца. Нам усё цікава».

У краіне пад шэрым небам

Барыс называе Беларусь «краінай забароненых учынкаў», паколькі забараняецца так шмат, што не парушаць забарон не выходзіць і ў тых, хто хоча іх не парушаць. У прынтцыпе, хлопцы ня чыняць аніякага крыміналу. Піць гарэлку ў нас у краіне можна (модна?), а калі яна яшчэ й дапамагае зрабіць інтэрвію на пару градусаў шчырайшым, дык увогуле цаны ёй ня знойдзецца. У журналістыцы шчырасць — гэта вельмі важна, і яшчэ важна — правакацыя. Нягледзячы на тое, што забаронаў больш за дзволы, правакаваць трэба і трэба ўмець.

«Ці збіраецеся вы ліняць адсюль, хлопцы?» — пытаюся я.

Не, яны не збіраюцца. Ні на захад, ні на ўсход. Маўляў, што мы там забылі... Ім утульна тут.

Антон кажа, што трэба ўсяго дасягнуць дома, а пасья ўжо можна кудысьці схаць, глядзець на інакшы сьвет. Дасягнуць — гэта значыць пэрыядычна выдавацца і атрымліваць нармальныя грошы за гэта. Зарабляць тым, што табе ўрадасць. Так банальна і так слушна.

Сваім розумам

Антон не зусім сябруе з роднай мовай. Пішучы артыкул, адным вокам сядзіць у слоўніку. Гэта ўсё сьмешна і кранальна. Таму што рана ці позна гэты чалавек пананісвае модных бэстсэлераў, і мы перастанем пакутаваць ад нэрвовага ціку, праходзячы міма беларускіх стэляжоў у кнігарні.

Барыс сталее незалежна ад органаў сталення. Ён набіраецца таго вопыту, які яму цікавы, які сам лічыць патрэбным. Калісьці ён марыў працаваць у «CD», а цяпер піша для гэтага часопісу. Цяпер ён таксама шмат пра што марыць. І празь нейкі час мы пра гэта пачуем.

Адзінае незвычайнае ў гэтых хлопцах — гэта жаданьне жыць сваім розумам. Гэта і ёсьць самая забароненая рэч, якую яны робяць. Вы ж разумееце, сёння «жыць сваім розумам» — гэта ўжо цэлы стыль жыцця.

СПОРТ СЬЦІСЛА

Бялькевіч сыходзіць са зборнай

Паўабаронца кіеўскага «Дынама» Валянцін Бялькевіч вырашыў больш не выступаць за нацыянальную зборную ды папрасіў галоўнага трэнэра Анатоля Байдачнага не выклікаць яго на кастрычніцкія матчы адборачнага турніру чэмпіянату сьвету супраць Шатляндыі і Нарвэгіі. 32-гадовы футбаліст пракамэнтаваў рашэньне

ў інтэрвію газэце «Прэсбол»: «Я прыняў рашэньне, што ў наступным адборачным раўндзе выступаць за зборную ня буду. Калі ён пачнецца, мне пойдзе 34-ты год. Гады. А раз так, ня бачу ніякага сэнсу ўдзельнічаць у заключных матчах за зборную ў гэтым кваліфікацыйным цыклі, якія ўжо нікога не вырашаюць. Прыйшоў час саступіць дарогу маладым». За нацыянальную

зборную Валянцін Бялькевіч правёў 56 матчаў, забіў 10 галоў.

Кацюга дыскваліфікавалі

15 верасня дысцыплінарная камісія Міжнароднага саюзу канькабежцаў распаўсюдзіла заяву: у допінг-пробе беларускі Анжалікі Кацюгі падчас фіналу Кубка сьвету ў галандзкім Гэрэнвэне былі знойдзены забароненыя прэпараты — тэстэрон і

нарандрэстэрон. Кацюга дыскваліфікавана на два гады: яна прапусьціць Зімовую алімпіяду ў Турьне і пазбаўлена залатога мэдаля, заваяванага на дыстанцыі 500 м на Кубку сьвету па канькабежным спорце. Спартоўка абскардзіла вердыкт.

«Тарпэда-СКА»: вяртаньне

Менскі футбольны клюб «Тарпэда-СКА» датэрмінова, за пяць

тураў да фінішу, заваяваў пудэўку ў першую лігу беларускага чэмпіянату. У мінулыя выхадныя «аўтазаводцы» перамаглі ў гасьцях «Палесьсе» з Мазырскага раёну. Яшчэ летась «Тарпэда» гуляла ў вышэйшай лізе айчыннага чэмпіянату, але празь юрыдычныя і фінансавыя цяжкасьці мусіла пачаць сезон у другой лізе.

Скураны мяч

Каманда са Стоўпцаў перамагла на

агульнаацыянальных спаборніцтвах сярод дзяцей і падлеткаў «Скураны мяч». Фінальныя спаборніцтвы праходзілі ў Воршы, на гарадзкім стадыёне. Другое месца заняла каманда «Прынеманскі», трэцяе — «Крышталь» (Менск). Спаборніцтвы «Скураны мяч» нарадзіліся ў СССР 40 гадоў таму і карысталіся шалёнай папулярнасьцю. **AP; football.by, pressball.by.**

ІНФАРМАТАР

Менскія хімчысткі

АДЗЕНЬНЕ
«Альтарэс»
вул.Герасіменкі, 28
238-38-71
вул.Прытыцкага, 23
216-91-02
пр.Ракасоўскага, 79
238-38-71
Белхімчыстка
№1 — зав.Альшэўскага, 12
254-10-74
№2 — вул.Сухараўская, 26
213-32-13
№4 — вул.Адзіцова, 36
258-89-37
№21 — вул.В.Харужай, 24/1
234-59-47
№70 — пр. газеты «Правда», 20
272-50-90/21
вул.Гая, 6
213-95-55
«Гэстыя»
пр.Ф.Скарыны, 131/1
263-13-39
«Ілія»
зав.Паўночны, 17
220-13-39
«Хвілінка»
№8 — вул.Маякоўскага, 158
221-90-83
№53 — пр.Ракасоўскага, 17/1
248-35-40
вул.Тухачэўскага, 9
245-43-14/21-02
«На Кальварыйскай»
вул.Кальварыйская, 1
220-07-48
«Самас»
№45 — пр.Ф.Скарыны, 40а
284-88-39
№65 — вул.Русіянава, 11
260-81-22
№66 — вул.Сурганава, 40
232-96-44
вул.Бялінскага, 5
266-25-32
«Сатурн-экспрэс»

Хімчыстка «Тайдзі» на праспекце Машэрава.

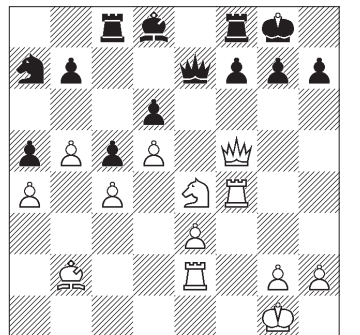
вул.Кульман, 5
232-50-21
пр.Любімава, 26/3
272-23-90
вул.М.Танка, 30/2
223-12-09
пр.Пушкіна, 41
216-90-06
пр.Ф.Скарыны, 54 (ЦУМ «Менск»)
вул.Якубоўскага, 32а
«Тайдзі»
пр.Машэрава, 1, 6-ты паверх
226-99-56
«Гіфон»
№3 — вул.Ташкенцкая, 7
240-54-61
№38 — вул.Жукоўскага, 10/1
229-51-15
№58 — пр.Партызанскі, 147
222-20-62
«Унівэст»
вул.Бурдзейнага, 13
258-92-37
вул.Гамарніка, 22
261-12-32, 289-72-83
вул.Лажынская, 21
265-78-76
пр.Машэрава, 75/1
250-18-56
вул.Кастрычніцкая, 19
238-38-71

Шчучын: ня «домам польскім» адзіным...

Пад канец жніўня горад паміж Лідай і Гораднй жыве традыцыйным «святкам кветак» ды выправамі на лецішча. З 16 тысяч жыхароў шахматы тут мала каму да галавы. Тым ня менш, карэспандэнт «НН» удалося згуляць колькі партый са шчучынскімі шахматыстамі. Галоўным апырышчам тутэйшых прыхільнікаў Каісы — багіні шахмат — служыць раённы дом культуры. Тамака, праз адсутнасць клубу, яны збіраюцца ледзь не штодзённа — у аддаленым закутку па суседстве з «пакоем для маладых». Побач ЗАГС, дыскагэка, рэстаран. Віктар Гардзееў, чэмпіён гораду, аграном з вайскавай паставай, вядзе гурток для пачаткоўцаў. Увосень яму даводзіцца папахадзіць па школах, каб завабіць вучняў «на шахматы». Некалькі год у Шчучыне ладзіцца фестываль «Шчучынская вясна», дзе можна выйграць радыёпрыёмнік «Акян» або «Гораднй», ня кажучы пра пекныя сувенірыны вырабы лідзкага шклозаводу. Аднак — што далей? 18-гадовы Дзьмітры Жвацель, пераможца сёлетняй «Вясны», прызнаецца, што пасля памятнага турніру ў красавіку чатыры месяцы нідзе не гуляў. Магчыма сьць удзель у вераснёўскай спартакіядзе работнікаў культуры

яго не захапляе: пэрспектыўны першаразраднік зьбіраецца грызці навуку ў Горадні. Пакрысе зьяжджаюць зь мястэчка і іншыя маладыя гульцы. Таму сп.Гардзееў гаворыць пра «зьмену пакаленьняў», а да таго ж скардзіцца на страты, незваротныя для шчучынскіх шахмат. Пазалетаць памёр апантаны гулец Мікалай Будзько, год таму — Андрэй Сяргей, бліскучы арганізатар. Кваліфікаваных кадраў у мястэчку бракуе, таму выходзіць, што пэнсіянэр Гардзееў — і швец, і жнец... Шахматыст з 55-гадовым стажам, асабіста знаёмы з Бранштэйнам і Тайманавым, ён гуляе празь перапіску ў Кубку Беларусі, піша ў райгазэту пра арганізаваны ім самім саборніцтвы ды яшчэ лабіруе ў мясцовым «Чырвоным доме» адкрыцьцё ў Шчучыне сапраўднага шахматнашашачнага клубу. Без асаблівага посьпеху: некалі багаты раён цяпер лічыцца «датацыйным». Да абласной дый нацыянальнай фэдэрацый шахмат сп.Гардзееў ставіцца стрымана: мы, маўляў, і бязь іх можам запрасіць на нашы імпрэзы шахматыстаў з Горадні, Смаргоні, Ліды, Ваўкавыску. Самастойнасьць — рэч добрая, аднак ці падмацавана яна матэрыяльна? Добра яшчэ, што грошы на турнір-

ныя прызы часам падкідваюць знакаміты «Аўтаправад», масласырзавод, прыватныя прадпрыемальнікі. Як для райцэнтру, у Шчучыне шахматы бадай квітнеюць. Як для рэгіянальнага флягману — сілаў тут малавата. Аптымизму дадае хіба тое, што кагадзе ў ня надта далёкіх Васілішках адкрыўся шахматны гурток пры прафсаюзным спартовым клубе, а ў вёсцы Ракавічы былы настаўнік Віктар Пракаповіч самахоць выкладае дзецям правілы гульні. Значыць, сьцяжына да культуры шахмат застанецца пратапанай. ВР
Як бы вы згулялі?
М.Доўгі — І.Сокур, Шчучын, 2003. Ход белых.

Аўтар: І. Кіт + Кр8 з. Тг4, і ма не- пазьбежнця.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Пятніца, 23 верасня НТВ, 22.45

«Калі Гары сустрэў Салі». ЗША, 1989, рэж. Роб Райнэр.
Рамантычная камэдыя.
Гары і Салі (Білі Крыстал і Мэг Раян) — найлепшыя сябры з даўніх часоў. Яны разам вучыліся, дапамагалі адно аднаму, і, калі разыходзіліся, лёс зводзіў іх зноў. Але ці могуць мужчына і жанчына сябраваць па-сапраўднаму — і ці ня скончыцца іхняе сяброўства каханьнем?
Рамантычная камэдыя Роба Райнэра прыхільна сустрэтая глядачамі. Акторка Мэг Раян, якая праславалася ролямі пшчотных «ідэальных» жанчын, пасья карціны была ўзьнесена на вяршыні папулярнасьці.
Стужка намінавалася на «Оскара», «Залаты глёбус»; Білі Крыстал і Мэг Раян атрымалі прызы «Амерыканскай кінакамэдыі».
АНТ, 23.15
«Вэнэцыянскі купец». ЗША—Італія—

Люксэмбург—Вялікабрытанія, 2004, рэж. Майкл Рэдфард.
Камэдыя паводле п'есы Ёільяма Шэкспіра.
Кінаверсія Майкла Рэдфарда («Пашталёў») — з Аль Пачына ў ролі ліхвяра Шэйлака, сапраўднай Вэнэцыяй у якасьці дэкарацыі і шкесьпіраўскімі жарсьцямі, хаця сцэнарыст і скарціў дыялёгі.
Субота, 24 верасня СТВ, 20.15
«Чалавек—матылёк». ЗША, 2002, рэж. Марк Пэлінгтан.

ЗША, 1993, рэж. Эндру Дэйвіс.
Трылер.
Доктар Кімбл (Харысан Форд), несправядліва пакараны за забойства жонкі, уцякае з-пад варты. Герой шукае сапраўднага злачынцу, а па сьлядах усекача ідзе імпертны й энэргічны судовы выканаўца (Томі Лі Джонз).
Карціна дынамічная, відовішчная, зь бесьперапынным дзеяннем — і дакладнымі акторскімі характарыстыкамі.
«Оскар» Томі Лі Джонзу за найлепшую ролю другога пляну.
Нядзеля, 25 верасня «Лад», 12.15
«Прымакі». Беларусь, 2005, рэж. Уладзімер Бокун.
Дакументальны фільм.
Жывы, чалавечны, паймаў мастэрску зроблены фільм пра беларускі ансамбль зь Беласточчыны «Прымакі». Дзедзі праваслаўнага сьвятара, якія здаўна сьпяваюць у царкоўным хоры, арганізавалі музычны гурт, у якім

гучаць народныя песьні. «Прымакі» сьпяваюць душой...
За высокі прафэсіяналізм рэжысэр і сцэнарыст Уладзімер Бокун адзначаны прызам І Міжнароднага каталіцкага фестывалю «Магніфікат».
Актор Віктар Манаеў выканаў у гэтым дакументальным (!) фільме ролю хітраватага й простага вядучага з найўнымі й трапнымі пытаньнямі ад «пакутніцы Беларусі».
АНТ, 18.20
«Самагоншыкі». Расея, 1961, рэж. Леанід Гайдай.
Эксцэнтрычная камэдыя.
Тры недарэкі — Баязьлівец, Балван і Бывалы — наладжваюць вытворчасць самагону. Але занадта сумленны сабака крадзе зьмеявік...
Першае зьяўленьне на публіцы знакамітай тройцы (Віцын, Маргуноў і Нікулін).
СТВ, 22.10
«Індакітай».

Францыя, 1992, рэж. Рэжы Варн'е.
Гістарычная мэлядрама.
У марскога афіцэра закахалася выхавальніца багатай плянтатаркі. Дзяўчынка (Лін Дан Фан) адправілася за сваім каханым (Вэнсан Пэрэс). І ўсё гэта на тле антыкаляніяльнай вайны...
Ролю плянтатаркі выканала жывая легенда сусветнага кіно — Катрын Дэнёў.
БТ, 22.05
«Міля мясячнага сьвятла». ЗША, 2002, рэж. Брэд Сілбэрлінг.
Мэлядрама.
Наконадні вясельля гіне нявеста Джо Наста. Малады чалавек лічыць сваім абавязкам застацца ў сям'і памерлай, але тут у ягоным жыцьці зьяўляецца іншая дзяўчына...
Рэжысэр Брэд Сілбэрлінг вядомы карцінай «Каспэр».
Ролі ў фільме выконваюць Дастын Хофман, Сьюзан Сарандон, Джэйк Гіленхаал.
Андрэй Расінскі

